

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Příprava studentů pro pomáhající profese a jejich naplňování
života smyslem

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Muchová PhD.

Autor práce: Kamil Rosa

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

19. dubna 2009

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Ludmile Muchové PhD.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Teoretická část	8
1.1 Naplnění života smyslem	8
1.1.1 Životní historie V. E. Frankla	8
1.1.2 Smysl života.....	11
1.1.3 Existenciální frustrace a existenciální vakuum.....	12
1.1.4 Hodnoty.....	13
1.1.4.1 Tvůrčí hodnoty	14
1.1.5 Zážitkové hodnoty.....	15
1.1.5.1 Postojové hodnoty.....	16
1.2 Vysokoškolský student	18
1.2.1 Charakteristika mladé (rané) dospělosti.....	18
1.2.2 Kognitivní vývoj	21
1.2.3 Emocionalita	21
1.2.4 Socializace.....	22
1.3 Pomáhající profese	23
2 Praktická část	27
2.1 Hypotézy	27
2.2 Struktura výzkumu	27
2.3 Výběr a kontaktování probandů.....	28
2.4 Testovací metoda	28
2.5 Zpracování výsledků	29
2.6 Vyhodnocení výzkumu	30
2.6.1 Oddíl I.	30
2.6.2 Oddíl II.	34
2.6.3 Oddíl III.....	39
2.6.4 Celkové výsledky testu	41
Závěr	44
Seznam použitých zdrojů	45
Seznam příloh	46

Příloha I.....	47
Příloha III.....	51
Příloha IV.....	60
Příloha VI.....	67
ABSTRAKT.....	69
ABSTRACT.....	70

Úvod

Otázkou smyslu života jsem se zabýval ještě mnohem dříve než jsem se poprvé dozvěděl o logoterapii nebo existenciální analýze. Bylo to již při mém studiu na Obchodní akademii a později na Ekonomické fakultě ZČU. Teprve tam jsem začal vnímat potřebu naplnění svého života smyslem. Postupně jsem zjistil, že mi studium ekonomie a managementu tento pocit nepřináší. Rozhodl jsem se proto přihlásit na jinou školu s humanitním zaměřením, kde jsem očekával nalezení tohoto smyslu. To se mi o rok později skutečně podařilo jednak přímo studiem oboru Vychovatelství a také velkým množstvím praxí a dobrovolnických aktivit. Právě tohle vše bylo základem pro výběr tématu méj bakalářské práce. Na základě vlastní zkušenosti a také z rozhovorů s bývalými spolužáky z ekonomické fakulty předpokládám, že větší naplnění smyslem by měli mít studenti pomáhajících profesí oproti ostatním profesím. Také riziko ohrožení existenciální frustrací očekávám více u nepomáhajících profesí.

Dalším motivem k volbě právě tématu smyslu života bylo zapsání se na seminář Logoterapie na Teologické fakultě JČU v Českých Budějovicích. Na semináři jsem se blíže seznámil s technikami logoterapie, s informacemi o jejím vzniku a životním příběhu jejího autora – Viktora Emila Frankla. Také jsem si sám vyzkoušel vyplnění dotazníku Logo-test od E. Lukasové. Tato technika zkoumání naplnění života smyslem mě zaujala svou jednoduchostí a srozumitelností. Seminář mi poskytl seznam autorů zabývajících se právě problematikou smyslu života, kterou jsem se snažil již v průběhu semináře prostudovat.

Práce je členěna na teoretickou a praktickou část.

Teoretickou část tvoří tři kapitoly, které se snaží o definování a odborné pojednání o základních pojmu potřebných pro pochopení dané problematiky a zaměření práce.

První kapitola se zabývá charakterizováním pojmu naplnění života smyslem, poukazuje na životní příběh V. E. Frankla, smysl života, existenciální frustraci a existenciální vakuum a hodnoty (tvůrčí, zážitkové a postojoyé).

Druhá kapitola pak definuje vysokoškolského studenta jako představitele vývojového období mladé (rané dospělosti). Pojednává o kognitivních a emocionálních charakteristikách tohoto období a dále o procesu socializace v této vývojové fázi.

Třetí kapitola pak definuje pomáhající profese, uvádí příklady typických pomáhajících profesí, naznačuje problematiku etických problémů jednotlivých profesí a požadavků na pracovníky těchto profesí (jejich osobnostní kvality).

Praktickou část práce pak tvoří výzkum pomocí Logo-testu na dvou skupinách vysokoškolských studentů. První skupina je tvořena studenty pomáhajících profesí (vychovatelé a psychologové) a druhou skupinu tvoří studenti ekonomie. Základní literatura pro tuto práci je dílem převážně V. E. Frankla a jeho následovníků (A. Längle a E. Lukasová), dále pak literatura oboru vývojová psychologie a sociální práce.

1 Teoretická část

1.1 Naplnění života smyslem

Pojem (termín) smysl života a jeho hledání úzce souvisí se jménem vídeňského neurologa, psychiatra a psychologa Viktora E. Frankla (1905 - 1997) a jeho psychoterapeutickým směrem - logoterapií. Tato terapie se zaměřuje na klienty, kteří trpí ztrátou nebo nenalézáním smyslu ve svém životě. Pro podání uceleného náhledu o logoterapii je na místě přiblížit životní cestu zakladatele V. E. Frankla.

Ten se totiž stal sám svědkem situace bezsmyslnosti a marnosti, která zasáhla mnoho životů.

Ještě než přiblížíme základní teze a myšlenky logoterapie je potřeba zmínit, že otázkou po smyslu života se zabývali již ve starověku významní filosofové jako Platon a Aristoteles, v dalších etapách lidských dějin pak zastánci filosofického směru existenciální filosofie – K. Jaspers, E. Husserl, M. Heidegger nebo M. Scheler. Frankl přenesl toto filosofické téma pod vlivem životních zkušeností (při setkáních s osobami v mezních životních situacích nejprve s pacienty a později se spoluvězni v nacistických koncentračních táborech) do psychologické a lékařské praxe.¹

1.1.1 Životní historie V. E. Frankla

Viktor Emanuel Frankl se narodil 26. června 1905 ve Vídni a zemřel 1. září 1997 tamtéž. Franklova matka pocházela ze starousedlého pražského rodu, jeho otec pocházel z jižní Moravy.

Na nižším stupni střední školy se Frankl začal stále více zajímat o psychologii a Freudovu psychoanalýzu. Na vyšším stupni střední školy si pak začal s Freudem dopisovat a tato korespondence trvala po celou dobu studia. Pod vlivem

¹ Srov. FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. s.18 – 25

psychoanalýzy a také individuální psychologie A. Adlera se Frankl rozhodl stát se psychiatrem. I přes počáteční sympatie s oběma terapeutickými směry začal Frankl pracovat na vlastní psychoterapeutické metodě.

Tak vznikla metoda logoterapie, kterou Frankl od roku 1933 nazýval také jako existenciální analýzu.²

Již před druhou světovou válkou dopsal první verzi knihy *Lékařská péče o duši*, která komplexně popisovala metodu logoterapie. Rukopis této knihy byl však zničen, společně s Franklovým kabátem, v jehož podšívce byl uschován. Frankl prošel v průběhu druhé světové války čtyřmi koncentračními tábory a díky mnoha šťastným náhodám je dokázal přežít. V těchto tak kritických životních situacích rekonstruuje rukopis logoterapie. „Pak jsem si začal na nepatrné lístečky stenograficky zachycovat hesla a tak rekonstruovat onen rukopis, který jsem musel v osvětimském desinfekčním baráku odhodit.“³

Ve své metodě vyzdvihuje důležitost nevzdávání se naděje a duchovní svobody a důstojnosti každého bez ohledu na vnitřní a vnější podmínky. Uznává sice vliv dědičnosti, prostředí a získaných zkušeností, ale pokouší se uplatnit možnost a právo volby v rozhodování. Podstatné je zejména vědomí odpovědnosti, která pak vede k odpovědnosti ke smyslu. „Přitom se ve své specifikaci jako existenciální analýza snaží o to, přivést člověka zvláště k vědomí smyslu – jako substanciálního základu lidské existence. Odpovědnost vždy znamená: odpovědnost vůči smyslu.“⁴ Svoji teorii pak mohl sám kriticky posoudit právě v koncentračních táborech, kde byl on stejně jako statisíce dalších vystaveni situaci odebrání všeho kromě holé existence. Právě v takové situaci pak člověk může rychle ztratit vůli k životu, protože nenachází ve svém bytí žádný smysl. Lidé tak v těchto situacích uvažují o sebevraždě a mnozí z vězňů tak skutečně i jednali. „Průměrný tamní vězeň podle počtu pravděpodobnosti nemohl počítat s tím, že by patřil k tomu nepatrnému procentu těch, kdo přežijí všechny možné druhy selekcí, které je ještě čekají.“⁵

² Srov. FRANKL, V. E. *Co v mých knihách není*. s. 49.

³ FRANKL, V. E. *A přesto říci životu ano*. s.35.

⁴ FRANKL, V. E. *Lékařská péče o duši*. s.43.

⁵ FRANKL, V. E. *A přesto říci životu ano*. s.21.

Emoce a empatie vůči utrpení a strasti ostatních jsou postupně utlumovány a již po několika týdnech v lágru upadají všichni do apatie. Lidská existence je omezena na nejnižší primitivní úroveň. Sny postrádají sexuální obsahy, hlavním pudem v takové situaci je pud potravní a hlavní potřebou je potřeba zahnání hladu.⁶

I přes tyto podmínky se objevují snahy směřovat k citovému prohloubení. „Chápu, že člověk, i když mu už na tomto světě nezbývá vůbec nic, může být blažený (byť i jen na okamžik), je-li ve svém nejhlubším nitru oddán obrazu milovaného člověka.“⁷ Další zvláštností v jinak apatickém způsobu života vězňů je jejich zájem o věci politické a náboženské. Zájem o politiku pravděpodobně vycházel z víry v rychlý konec války. Náboženské cítění pak bylo ještě více překvapující, nehodilo se do podmínek lágru, velmi působivé byly zejména improvizované modlitby a bohoslužby v koutě baráku nebo v temném, uzavřeném dobytčím vagóně.⁸ Frankl pozoruje větší odolnost u citlivých lidí, kteří jsou zvyklí na duchovní život a obtížnou situaci prožívají sice bolestně, ale na jejich ducha působí prostředí méně destruktivně.⁹ Právě tito lidé měli vědomí nějakého úkolu, důvod proč přežít. Právě jim totiž tento duchovní „svět“ umožňoval útek od hrůz reálného světa a zároveň je vedl k jinému smyslu existence než jen k přežití. Získávali tak náhled na svůj život jako na možnost nalezení smyslu i ve své vlastní smrti, v oběti za druhé a pro druhé. Frankl považuje základní směřování života k nějakému cíli, k nějaké hodnotě do budoucna za pravý smysl a význam lidského bytí. Otevřená budoucnost posouvala člověka v jeho důstojnosti a umožňovala mu snášet těžkosti pro hodnoty.

⁶ FRANKL, V. E. *A přesto říci životu ano*. s. 30 -33.

⁷ Srov. FRANKL, V. E. *A přesto říci životu ano*. s. 37 - 38.

⁸ Srov. FRANKL, V. E. *A přesto říci životu ano*. s. 35.

⁹ Srov. FRANKL, V. E. *A přesto říci životu ano*. s. 36.

1.1.2 Smysl života

Franklova terapie se snaží o vytvoření dvou projevů lidskosti, a to prostřednictvím sebetranscendence a sebedistance. Tyto vlastnosti člověku dovolují nalézt smysl života a otvírají další dimenzi vnímání vlastního života. „Logoterapie vstupuje do lidské dimenze a získává možnost pojmut do své výzbroje specificky lidské jevy. Jde přitom o dva základní antropologické znaky lidské existence: za první o její „*sebepřesah*“, sebetranscendenci a za druhé o znak, který je neméně příznačný pro lidskou existenci jako takovou, o schopnost „*sebeodstupu*“, sebedistance.“

„Sebepřesah označuje základní antropologickou skutečnost, že lidská existence odkazuje vždy k něčemu, co už není jí samou – k něčemu nebo k někomu dalšímu. A to buď ke smyslu, který stojí za naplnění, nebo na lidské spolubytí, s nímž se setkává.“ Teprve tehdy se stává člověk člověkem, když ve službě nějaké věci nebo v lásce k druhému sám sebe přehlíží a zapomíná na sebe.¹⁰

Problémem dnešní společnosti již není frustrace sexuální (jako tomu bylo v době Freuda), ale frustrace existenciální. Stále více se rozmáhá pocit nesmyslnosti, který bývá často provázen pocitem existenciální prázdnoty – existenciálního vakua.¹¹ Důvody tohoto pocitu spatřuje logoterapie v odlišnosti člověka a zvířat. Zvířatům dávají smysl života pudy, instinkty, které přímo určují zvířeti, co musí dělat, jak se musí chovat, aby přežilo. Oproti tomu u člověka ztratily pudy tuto vůdčí úlohu již dávno, ale nyní ztrácejí svůj význam i tradice, které dříve říkaly, co má člověk dělat. „Když člověk neví, co musí, ani neví, co má, tak ale také až ani dobře neví, co chce.“¹² Tento stav člověka pak vede buď ke konformismu (chce jen to, co dělají druzí) nebo totalitarismu (dělá jen to, co chtějí druzí od něho).

Hledání odpovědi na otázku po smyslu života je specificky lidské a není to tedy projevem nějaké patologie. Můžeme to spíše považovat za projev lidství, toho čím

¹⁰ Srov. FRANKL, V. E. Teorie a terapie neuróz. s. 7 - 8.

¹¹ Srov. FRANKL, V. E. Teorie a terapie neuróz. s. 8.

¹² Tamtéž. s.8

se jednoznačně odlišujeme od ostatních živých tvorů, jak je dosud známe.¹³ Naléhavost této otázky se může projevit jednak v obdobích dospívání nebo také vlivem otřesného zážitku.

Empirickými výzkumy (Brown, Casciani, Crumbaugh, Dansart, Durlak, Kratochvíl, Lukášová, Lunceford, Mason, Meier, Murphy, Pláňava, Popielski, Richmond, Roberts, Ruch, Sallee, Smith, Yarnell a Young) bylo prokázáno, že naplňování a nalézání smyslu je nezávislé na věku, úrovni vzdělání, pohlaví, víře, nebo nevíře v Boha nebo inteligenci.¹⁴

Otázku po smyslu života podrobuje Frankl kritice, kdy tuto otázku považuje jako špatně položenou. Je totiž důležité, aby byla míněna vždy konkrétní existence a ne život „vůbec“. Nejde totiž o tázání se člověka po smyslu života, ale naopak o život, který klade otázku smyslu člověku. Dává mu možnost a svobodu dát životu smysl podle svého přání a přesvědčení. „Život sám je to, kdo klade člověku otázky. Člověk se nemá co tázat, daleko spíše je životem tázán, on má životu odpovídat – má život z-odpovědět.“¹⁵

1.1.3 Existenciální frustrace a existenciální vakuum

Existenciální frustraci formuluje Frankl jako prožitek prázdnoty, který je spojen s prožitkem nesmyslnosti. Může vést k ochromení vůle, svobody, odpovědnosti a otupení svědomí.¹⁶ Následně pak může vyústit v neurózu. Takto vzniklou neurózu označuje logoterapie jako „noogenní neurózu“, jejíž původ není v psyché, ale v noos (mysl, duch).¹⁷

Člověk nevnímá a nenachází smysl života a má tak pocity bezsmyslnosti bytí. Jde o určitou neschopnost odkrývat a nacházet smysl nezávisle a samostatně. Naše doba, která je plná automatizace, s sebou přináší spoustu volného času. Problém

¹³ Srov. FRANKL, V. E. Lékařská péče o duši. s. 43.

¹⁴ Srov. FRANKL, V. E. Teorie a terapie neuróz. s. 12-13.

¹⁵ FRANKL, V. E. Lékařská péče o duši. s. 72.

¹⁶ Srov. LÄNGLE, A. Smyslupně žít. s. 22 -23.

¹⁷ Srov. FRANKL, V. E. Člověk hledá smysl. s. 67.

představuje neschopnost lidí tento získaný čas vyplnit smysluplnou činností. Něčím, co by je vnitřně naplňovalo.

Frustrace se může projevat hned v několika formách. Vedle určitého znudění a apatie vůči všemu se může projevit jako „nemoc manažerů“.¹⁸ Ta se projevuje jako hektické zaměření se na zisk a hromadění peněz, překotné pracovní tempo. Takoví lidé nemají čas spát, ani se nějak bavit, veškeré jejich činnosti jsou motivovány finančním příjmem, sociální prestiží a snahou o zvýšení statusu. Další formou je frustrace larvovaná. Projevy této formy je výrazně podílejí na způsobech chování jako jsou sebevraždy, drogové závislosti, alkoholismus nebo kriminalita.

Vliv existenciální frustrace je ověřen pomocí PIL-testu, který vytvořil James C. Crumbaugh.¹⁹ Logoterapie, která se zaměřuje právě na odstranění nebo alespoň zmírnění existenciální frustrace, může sloužit jako vhodný preventivní nástroj všech těchto patologických jevů u všech věkových skupin.

Pokud tento stav frustrace přetrvává delší dobu, vzniká existenciální vakuum. To se projevuje pocity bezsmyslnosti, lhostejnosti, bezcitnosti, špatné nálady a celkovou nespokojeností se svým životem.

V takovém stavu se člověk snaží svůj život „zaplnit“ zážitky riskantního chování, včetně rizikového sexuálního chování nebo rozvoje agresivity. Žádná z těchto činností však existenciální vakuum nikdy úspěšně nezaplní z důvodu své nepřiměřenosti.²⁰ Takovým chováním se pak problém ještě více prohlubuje a člověk se tak dostává do spirály, kdy ke svému alespoň krátkodobému uspokojení hledá stále riskantnější a nebezpečnější zážitky.

1.1.4 Hodnoty

V roce 1929 Frankl poprvé vyslovuje teorii, kterou popisuje tři způsoby „jak dát životu smysl“ a to až do jeho úplného konce: Tyto tři možnosti jsou:

¹⁸ Srov. FRANKL, V. E. Teorie a terapie neuróz. s. 100 -101.

¹⁹ Srov. FRANKL, V. E. Teorie a terapie neuróz. s. 9.

²⁰ Srov. FRANKL, V. E. Lékařská péče o duši. s. 25 – 27.

- dílo, které vytvoříme (tvůrčí hodnota)
- postoj, který si vytýčíme (postojová hodnota)
- nebo zážitek, setkání a láska (zážitková hodnota).²¹

Na ověření dosahování těchto tří hodnot a tím naplnění života smyslem u vysokoškolských studentů se zaměřuje praktická část práce.

1.1.4.1 Tvůrčí hodnoty

Tyto hodnoty lze podle Frankla uskutečnit tvůrčí činností. Člověk může život prožívat smysluplně také tím, že tvořivě působí na svět. Takovým chováním pak vzniká nová hodnota. Jde o určitou činnost, kterou svět, ve které člověk žije, něčím obohatí. Takovou činností člověk něco světu dává a zároveň za svůj čin něco přijímá, proměňuje a opět vydává. Není tedy důležitý obecný přínos dané věci jako spíše osobní angažovanost v této tvůrčí činnosti. „Tím, co z nějakého výkonu činí tvůrčí dílo, nikdy není to, co je na něm neobyčejné. Je to v první řadě závaznost, opravdovost, oddanost, která dává sebenepatrnějšímu lidskému konání trvalou hodnotu tváří v tváři vlastní pomíjivosti.“²² Tak může ve své činnosti nalézt smysl truhlář, který při pohledu na svůj výrobek vnímá svůj vklad do tohoto výrobku. Stejně tak pokojská v hotelu může vidět smysl v čistotě a pořádku, který vytvořila pro dalšího hosta.

Jde tedy o vnímání hodnoty své činnosti pro ostatní, nikoliv jen jako možnosti zajištění vlastních potřeb.

Tato rizika ztráty smyslu svého konání se týkají všech oborů lidského chování a tak mohou také pracovníci pomáhajících profesí v důsledku sebestřednosti zbavit svoji činnost smyslu a někdy dokonce ohrozit své klienty nebo pacienty. Sebetranscendence nevyžaduje nutně hrdinské činy. Jakýkoli zdánlivě bezvýznamný čin, který je konán s ohledem na druhé, se stává sebezpřesahujícím, vpravdě lidským a smysluplným. Tvůrčí hodnoty tedy nejsou jen o vynalézání

²¹ Srov. FRANKL, V. E. Co v mých knihách není. s. 50.

²² Srov. LÄNGLE, A. Smysluplně žít. s. 32.

a tvorbě něčeho nového, ale přesahují hmotné věci do oblasti osobního nasazení.²³ Člověk může přispět k uchování nějaké hodnoty nebo podpoře nějaké myšlenky svým činem, svým rozhodnutím, svým statečným odhodláním. Smysluplným může být také vyjádření svého názoru prostřednictvím přihlášení se k určité skupině nebo naopak vystoupením z nějaké skupiny. Za jeden z velkých lidských výkonů je také považováno zastání se druhého, pomoc druhému v nesnázích, zastávat pravdu i přes možná rizika. Tak slouží člověk dobru a skrze své činy je dobrem také naplňován.²⁴

1.1.5 Zážitekové hodnoty

Zážitekovou hodnotou je jakákoliv situace, kterou člověk prožije a která jej nějakým způsobem obohatí nebo povznese. Smysl životu můžeme dávat prostřednictvím jeho pestrosti, mnohosti tvarů, souměrnosti, kterou vnímáme jako něco krásného. Při takovém pozorování a přijímání krásy nemusíme na smysl vůbec pomýšlet. Prožívání krásy je odlišné z hlediska místa, kde ho prožíváme a také jak ji prožíváme. I něco tak běžného jako je květina toho může člověku mnoho říct – o vznikání a zanikání, o nádheře květů a vůní, o barvách a tvarech. Jinak také květinu vnímáme v přírodě, při trhání nebo při ošetřování. Podobný ucelený zážitek může dát člověku pozorování přírodního zátiší, nepoškozenou, původní část přírody bez negativních zásahů člověka, plnou harmonie, různorodosti a trvanlivosti.

Zážitek krásy neposkytuje člověku jen příroda. Může se jednat také o různé druhy lidských výtvorů ať už z oblasti sportovních výkonů, technické oblasti, výzkumné činnosti nebo umělecké tvorby. Všechny tyto oblasti nabízejí široké spektrum zážitků - radostí a potěšení.

Smysluplnost se v životě může objevit také zpětně v jednom silném zážitku. Jde o určité vrcholy, které mohou dát životu smyslu právě tím konkrétním prožitkem,

²³ Srov. LÄNGLE, A. Smysluplně žít. s. 32 - 33.

²⁴ Srov. LÄNGLE, A. Smysluplně žít. s. 33.

díky kterému vnímáme život z jiného úhlu. Takovým výrazným okamžikem může být kariérní úspěch, dosažení nějaké předem stanovené mety nebo například narození potomka.

Nejhlubšími zážitkovými hodnotami pak je setkávání s lidmi. To může být uskutečňováno v práci, při tanci, při rozhovoru a zejména v lásce k druhému.²⁵ Smysl dává zážitkům účast jedince, který si na nich podílí a zároveň je prožívá jako něco povznášejícího. Spoluúčastí tak člověk do sebe přijímá nějakou hodnotu, kterou se „obohacuje“.

Příkladem může být pořádání nějaké akce pro druhé lidi (letní tábory pro děti, sportovní dny, kulturní akce, obnova přírodní stezky pro turisty atd.) bez zřetelné motivace dosáhnout finančního obohacení. Zisk v takové chvíli představuje právě spokojenost účastníků a možnost tuto spokojenost přímo pozorovat. Právě takový zážitek je tím „obohacením“, které člověku ukazuje smysl života. Zážitkové hodnoty nám nabízejí možnost vnímat základní životní krásy a tím nám dodávají duchovní síly pro seberealizaci v dalších oblastech života.

1.1.5.1 Postojové hodnoty

Postojové hodnoty jsou v hierarchii hodnot výše než hodnoty tvůrčí a zážitkové. Tyto hodnoty dávají životu smysl i v situaci, kdy již není možné z nějaké nezvratné příčiny dosahovat hodnot tvůrčích nebo zážitkových. Tyto situace jsou pro člověka velmi těžké a jejich zvládnutí vyžaduje vnitřní odolnost. Důležitý je pak postoj, který člověk zaujme k určité tragické události v jeho životě nebo v životě blízkých. Logoterapie se snaží o transformaci utrpení za pomoci pozitivního postoje v lidský výkon, který dá sílu a vzpruhu nejen člověku samotnému, ale může pomoci i jeho okolí. Tato pomoc se pak může člověku vrátit zpět jako podpora a obdiv okolí.²⁶ „Kdykoliv jsme konfrontováni se situací, kterou nemůžeme změnit, existuje zde ještě možnost změnit náš postoj k této

²⁵ Srov. LÄNGLE, A. Smysluplně žít. s. 31.

²⁶ Srov. LUKASOVÁ, E. I tvoje utrpení má smysl. s.68.

situaci – změnit náš postoj a sami sebe; zatímco rosteme a dospíváme, přerůstáme sami sebe. To platí také pro onu „tragickou triádu“, která se skládá z utrpení, viny a smrti.“²⁷ Častý je názor, že v takové situaci pomáhá víra člověka, avšak v některých případech ani víra nestačí na zažívané zoufalství a pochyby. Frankl nezpochybňuje vliv víry, ale snaží se nabídnout možnost všem lidem v takové krizové situaci bez ohledu na to jestli věří nebo ne.²⁸ Problémem takové situace je pasivní přijetí daného stavu a odevzdání se osudu, dobrovolné ztrátě svobody rozhodování o sobě a svém životě. Právě tento postoj pak pozměňuje těžký úděl na skutečnou tragédii. Právě v bezvýchodnosti a nezvratnosti může člověk najít smysl ve vnímání a přijetí takové situace. Odevzdanost člověka osudu je i v takové situaci neúplná, záleží na našem postoji k situaci. Toto potvrzují mnohé případy. „Žena, která úmrtím svého muže zůstala sama se čtyřmi malými dětmi, by o tom mohla hodně vypovědět. Tento otřes zpočátku způsobil, že téměř přišla o rozum. S plynutím času a díky přátelům si však uvědomila dvě věci. Za prvé si uvědomila, že nyní po smrti jejího muže záleží opravdu jen na ní, aby se postarala o své čtyři děti, což ve svém počátečním citovém rozpoložení pokládala za vyloučené.“ Utrpení přestává být svým způsobem utrpením, jakmile dokáže člověk najít smysl, třeba smysl oběti.²⁹ „Paní B. prožila chvíle bezmoci, když jí sdělili, že má již neoperovatelný zhoubný nádor. Co by proti tomu mohla dělat? Přibližně v té době se také dozvěděla, že dvě z jejích dětí si plánují cestu do Jižní Ameriky. Hned ji napadla možnost, jak se se svou nemocí vyrovnat. Rozhodla se utajit ji před nimi! Věděla, že děti by svou jedinečnou příležitost k této cestě nepřijaly, kdyby se dozvěděly o matčině stavu. Rozpoznala své klíčové postavení, do kterého ji postavila nemoc. Viděla, že jen na ní záleží, zda dětem – navzdory svému onemocnění – tuto cestu umožní, nebo jim ji zmaří. Rozhodla se, že nedovolí, aby jí její nemoc o všem rozhodovala (a tím se jí poprvé postavila na odpor). Aspoň v této věci mohla nemocí učinit přítrž. A v celém svém utrpení z nemoci, která tu prostě byla, získala takovými počiny i tajné zadostiučení, že

²⁷ FRANKL, V. E. Psychoterapie a náboženství. s. 69.

²⁸ Srov. LÄNGLE, A. Smysluplně žít. s. 34 -37.

²⁹ Srov. FRANKL, V. E. Člověk hledá smysl. s. 74.

našla své „pro co“ i v takovém utrpení.³⁰ V jakékoliv situaci člověku zůstává jistá svoboda, totiž svoboda postavit se osudu tak či onak. Jen člověku samotnému je vyhrazen způsob, jak trpět a odpovědnost za hodnotu, pro kterou chci navzdory svému utrpení svůj život žít a vytrvat v něm.³¹ Trpící člověk se tak může stát hrdinou, pokud přijme své utrpení nikoliv jako trest nebo nespravedlnost, ale promění tuto situaci ve své morální vítězství a tím nalezne konečný smysl v životě.

1.2 Vysokoškolský student

Vysokoškolský student patří podle Marie Vágnerové do životní etapy mladé dospělosti. Tuto etapu pak vymezuje ve své knize Vývojová psychologie II. jako věk od 20 do 40 let.³² Trochu jiné vymezení tohoto období však můžeme nalézt v knize Langmeiera a Krejčířové – Vývojová psychologie, ve které je období označeno jako časná dospělost a vymezeno věkem od 20 do 25 až 30 let.³³ Studenti v tomto věku jsou již schopni vlastního rozhodování a vytváření si vlastního názoru a je možné je u nich tedy tyto názory (v případě této práce o smyslu života) podrobit výzkumu.

1.2.1 Charakteristika mladé (rané) dospělosti

V předchozích vývojových obdobích byl již ukončeny téměř všechny tělesné změny organismu a tak je vliv těchto změn na psychiku člověka poměrně nízký. Biologické faktory tak působí na jedince méně než jeho sociokulturní prostředí. Pokračuje naopak rozvoj kognitivních funkcí, zejména se mění způsob jejich užívání, dochází ke stabilizaci emočního prožívání a posunu v sebepojetí.

³⁰ LÄNGLE, A. Smysluplně žít. s. 35 - 36.

³¹ Srov. LÄNGLE, A. Smysluplně žít. s. 36.

³² Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 9 a 11.

³³ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍROVÁ, D. Vývojová psychologie, s. 167.

Jedinec je vystaven většímu tlaku prostředí na vlastní samostatnost a také získává větší pravomoce v rozhodování o svém životě. Přechod ze střední školy do zaměstnání nebo na vysokou školu je charakteristický velkým tlakem právě na tyto schopnosti. Mladá (raná) dospělost je také dobou nadějí, otevřených možností a jejich postupného naplňování. Důležitou schopností se stává také učení, tj. získávání zkušeností. Zkušenosti totiž ovlivňují všechny složky psychiky (kognitivní kompetence, emoční projevy, osobnostní rysy i celkové sebepojetí). Také se projeví ve zvládnání profesních rolí, vytváření stabilního intimního vztahu a rodičovství.³⁴ Odlišný způsob chápání jednotlivých sociálních rolí je pak přímo spojen se stabilizací ve vnímání a respektování osobnostních vlastností, hodnot, postojů a životního stylu. Důležité je určení hranice mezi vlastními potřebami jedince a socializací. Člověk nesmí obětovat své vlastní potřeby ve prospěch rodiny, ale také nesmí věnovat pozornost jen svým zájmům na úrok potřeb ostatních. Oproti předchozím obdobím je tato životní etapa typická nárůstem požadavků a povinností na jedince. Zvyšuje se také míra odpovědnosti člověka a to nejen sám vůči svému dalšímu vývoji, ale také vůči ostatním, kteří očekávají plnění úkolů vyplývajících ze sociálních rolí. S vyšší odpovědností sebou tato etapa přináší zároveň i větší prestiž a vyšší hodnocení okolím. Vnímání těchto změn je u některých mladých dospělých velmi rozporuplné. Na jedné straně je pro ranou dospělost charakteristická kladně přijímaná samostatnost, nezávislost, možnost volby vlastního životního stylu a role, ekonomická soběstačnost a svobodná volba autentických přátelských a partnerských vztahů.

Na druhé straně je toto období typické zvýšením požadavků ze strany společnosti, plnění povinností, snahy společnosti o perspektivnější a uváženější investice a také tlak na uzavírání formálních vztahů a plnění rodičovských rolí.³⁵ Člověk v období mladé dospělosti by měl být již zcela zralým jedincem, který je schopen plnit všechny požadavky, které na něj životní prostředí klade. English a Pearson (1963) charakterizuje vlastnosti zralého člověka takto:

³⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 13.

³⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 16.

1. Má být schopen vykonat přiměřené množství práce každý den, aniž by byl nadměrně unaven, a má pociťovat, že jeho práce je užitečná.
2. Má být schopen udržovat dlouhotrvající přátelství k několika bližším přátelům.
3. Má mít dobrou sebedůvěru – nemá tedy být stále týrán pocity viny nebo trpět nerozhodností.
4. Má jednat s každým člověkem s náležitými ohledy a bez předsudků.
5. Má být schopen běžného sexuálního styku bez pocitů viny a bez zábran a má přitom umět dávat a přijímat lásku a něhu.
6. Má zvyšovat svůj zájem o blaho lidí ve stále širším okruhu tedy o blaho vlastní, blaho rodiny, přátel, obce, státu, národa i obecné blaho lidstva.
7. Má mít zájem na zlepšování svých životních podmínek, aniž by tak činil na úkor druhých členů společnosti.
8. Má být schopen změnit práci ve hru, v odpočinek, v četbu v radost z přírody, poezie, hudby a umění.
9. Má se umět oprostít od nežádoucího napětí, když vykonává své denní povinnosti a když se vyrovnává s překážkami.
10. Má být spolehlivý, otevřené mysli, ochoten usilovat o zlepšování sebe sama a o dosažení moudrosti.
11. Má mít zájem o předávání svých těžce získaných vědomostí mladším.³⁶

Podobně jako období dospívání i tato životní etapa se v důsledku sekulárních změn prodlužuje. Současná společnost neustále zvyšuje nároky na připravenost lidí k přijetí role dospělého. Současnými trendy prodlužují dobu, kdy lidé zakládají rodiny, rodí děti a osamostatňují se od rodičů. Zároveň se ve všech sociálních vrstvách prodlužuje doba studia a tak se zpožďuje nástup lidí do stálého zaměstnání. Moderním způsobem života pro mladou dospělost je na jedné straně částečná finanční samostatnost prostřednictvím brigád a částečných pracovních úvazků při studiu na střední nebo vysoké škole. Tyto změny se u nás začaly projevovat zejména po roce 1989, kdy došlo k postupnému přijetí individuálních rozdílů v životním stylu jednotlivců.

³⁶ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍROVÁ, D. Vývojová psychologie. s. 169.

1.2.2 Kognitivní vývoj

Kognitivní schopnosti v období mladé dospělosti se dostávají do fáze postformálního myšlení. Člověk tak bere v úvahu různé aspekty problému, vnímá a chápe dokonale jeho mnohoznačnost i celkový kontext. Změna nastává i ve vnímání kontextu, zatímco v předchozích obdobích rozlišoval jedinec mezi tím co je dobré a co špatné, nyní vnímá i relativitu tohoto tvrzení. Další vývojovou charakteristikou je otevřenost vůči změně v přístupu k řešení problémů, schopnost klást si otázky, vidět nové problémy a jejich souvislosti. Uvažování se stává pragmatičtější, zaměřuje se na praktické situace ze svého života. Dovednosti a schopnosti jsou chápány jako prostředky k dosažení životních cílů, myšlení je flexibilní, otevřené a směřující k budoucnosti. Pro jedince charakteristickou vlastností se stává sebekritičnost, kdy akceptuje určitou nejistotu o správnosti svých úvah a myšlenek. Uvědomuje si možný vliv subjektivního zkreslení nebo nedostatku informací potřebných k fundovanému rozhodnutí. Proto dokáže přistoupit na kompromisní řešení, neprosazuje jen svoje návrhy a nevnímá to jako svoji prohru. Také snáze vnímá změny problémů v čase, uvědomuje si, že řešení většiny životních otázek může mít omezenou platnost.³⁷

1.2.3 Emocionalita

Po emoční stránce dochází ke stabilizaci. Emoční ladění se stává vyrovnanějším, emoční labilita typická pro období adolescence, postupně výrazně klesá. Citové prožitky se projevují komplexněji a jednoznačněji. Variabilita emočního prožívání je velká, ale v průběhu mladé dospělosti tato různorodost ubývá. Převládá pozitivní emoční ladění, negativní ladění se objevuje zpravidla v souvislosti s obtížemi při zvládnání nároků osamostatňování.³⁸ Rozvíjí se poznávací složka emočního prožívání. Mladý dospělý získává nové informace a snaží se dosáhnout odpovídající úrovně rozpoznávání a orientace v emočním

³⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 21.

³⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 23.

projevech. Člověk dokáže více ovládat svoje emoce, výbuchy a afektivní chování se vyskytuje v menší míře než v předchozích obdobích. Narůstá emoční vnímavost, jedinec získává schopnost hlubší empatie, narůstá přívětivost a vstřícnost vůči svému sociálnímu okolí. Mladý dospělý přijímá větší emoční i sociální rizika, což vede k navazování většího počtu nejrůznějších vztahů. Tak se snaží získat větší zkušenosti v sociálních vztazích a potřebné znalosti pro vytvoření vlastní sociální sítě a výběr stálých přátel a partnerů. V průběhu druhé poloviny mladé dospělosti dochází k úbytku vztahů a redukci sociální sítě, narůstá však kvalita vztahů, které zůstanou a dále se rozvíjejí. Dospělý člověk by měl v tomto období být schopen orientovat se ve vlastních pocitech, měl by je umět zvládat, být schopen odložit aktuální uspokojení nebo se ho i vzdát. V tomto období je rovněž dosaženo odpovídající emoční resilience, tj. odolnosti, která umožňuje zvládnutí zátěže dospělého věku a zároveň uchování si osobní integrity.³⁹

1.2.4 Socializace

Mezidobí adolescence a mladé dospělosti se často vyznačuje určitou sociální bezprizorností a omezením trvalejších sociálních vztahů. Mladí lidé mění bydliště, přátele, školu, partnery, zpravidla se mění i jejich zájmy a způsob a forma trávení volného času. Osamostatnění od autority rodičů sebou přináší svobodu ve stanovení si vlastních životních norem a hodnot. Společenské normy jsou tak částečně relativizovány a jedinec si sám volí, co je správné a špatné. Tato volba však do jisté míry podléhá vlivům okolí – společenskému očekávání. Svoboda a moc nad vlastním životem se může krátkodobě projevovat nerespektováním obvyklých standardů. To je možné chápat jako experimentaci, zaměřenou na upřesnění hranic, jejichž porušení dovoluje vlastní svědomí. Potřeba prosazení ve společnosti vede k orientaci na právo a pořádek, přijímání obecného morálního uvažování. V první polovině rané dospělosti mladý člověk hledá určité jistoty,

³⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 27.

keré mu poskytuje přijetí a respektování společenské morálky. Toto období označuje Vágnerová jako fázi morálního pozitivismu.⁴⁰ V druhé polovině rané dospělosti již nechápe jedinec dodržování pravidel a pořádku jako absolutní nutnost. Za důležité kategorie zkušeností, které lidé získávají v tomto období, považují Papalia a Olds (1992) prožitek řešení konfliktu osobně významných hodnot a emoční zážitek odpovědnosti vůči jiné lidské bytosti.⁴¹ Vlivem životních zkušeností se morální uvažování stává flexibilnější a pragmatičtější. Dochází také ke konkretizaci morálního uvažování ve vztahu k povinnostem a s nimi spojenou zodpovědností a ohledem na jiné lidi. Nejprve dochází k přechodu od adolescentního egocentrismu ke stabilnějšímu altruismu, věnováním důrazu na péči o jiné lidi, někdy i na úkor vlastních potřeb až nakonec k harmonizaci vlastních potřeb s potřebami ostatních členů rodiny.⁴²

Na úvahy o smyslu života mají významný vliv lidé, se kterými se člověk střetává. Vzhledem k vytváření nových vztahů v tomto období jde zpravidla o skupinu lidí profesně stejně nebo alespoň podobně zaměřenou. Z toho také vychází snahy o určení rozdílů v praktické části práce.

1.3 Pomáhající profese

Přestože odborná i laická veřejnost používá tento termín již mnoho let a obecně platí, že si všichni dokáží dobře představit, které profese takto označujeme, je těžké najít přesnou definici tohoto pojmu. V užším kontextu můžeme tyto profese definovat jako činnosti zaměřené na pomoc lidem v různých situacích. Vyznačují se zejména „prací s lidmi“. Jde pak zejména o profese v oblasti zdravotnické, výchovně-vzdělávací nebo sociální.⁴³ Toto vymezení je však nedostačující a tak je nutné definovat pomáhající profese trochu přesněji. „Jde o odborné profese, jejichž náplní je takový přístup a jednání vůči druhému

⁴⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 30.

⁴¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 31.

⁴² Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 32.

⁴³ Srov. JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. s. 9.

člověku, při kterém mu poskytují určitou pomoc v dané situaci. Tato pomoc může mít různé podoby. Některá povolání také ve svém konečném důsledku pomáhají, ale není to jejich prvotním a hlavním cílem. To je rozdíl mezi pomáhajícími a ostatními profesemi. Mezi pomáhající profese můžeme zařadit sociální pracovníky, psychoterapeuty, psychology, lékaře, zdravotní personál, poradce, pečovatele, vychovatele, speciální pedagogy atd. Ty, jimž má být pomoci, nazývají jednotlivé pomáhající profese různě – např. klient, pacient, chovanec, žák, student, obyvatel, uživatel apod.⁴⁴

Ty, jimž má být pomoci, nazývají jednotlivé pomáhající profese různě – např. klient, pacient, chovanec, žák, student, obyvatel, uživatel apod. Uživatel služeb, které nabízející pomáhající profese, jsou lidé různého věku, vzdělání, pohlaví, náboženského smýšlení nebo národnosti. Nabídka těchto služeb zasahuje prakticky do všech oblastí lidského života. Právě na tyto profese jsou o něco vyšší nároky v oblasti odpovědnosti a dodržování etických pravidel než u jiných profesí. Zvýšené nároky jsou kladeny na osobnostní kvality člověka, na jeho odpovědnost vůči sobě samému i vůči druhým lidem, k okolnímu světu i k řádu bytí, který nás přesahuje.⁴⁵ Často pak bývají tyto nároky sepsány v etických kodexech jednotlivých pomáhajících profesí.

Typickým příkladem takového kodexu je dodnes používaná Hippokratova přísaha pro lékařské profese (viz příloha I.). Již ve starověku bylo požadováno vykonávání pomáhajících profesí podle určitých etických pravidel a norem. Člověk se zavazuje k ochraně a pomoci všem, kteří ji potřebují a to za všech okolností. „Způsob svého života zasvětil podle svých sil a svědomí prospěchu nemocných a budu je chránit před každou úhonou a bezprávím.“⁴⁶ Hippokratovou přísahou se lékaři ve starověku zavazovali k tvůrčím hodnotám. K činnostem, které budou vykonávat pro blaho jiných a dosahovat tak prostřednictvím této činnosti smyslu vlastního bytí.

Novodobým dokumentem, který upravuje práva a povinnosti lékařů v České republice je Etický kodex České lékařské komory. Ten přímo stanovuje pravidla

⁴⁴ [<http://www.rvp.cz/sekce/808>] DOPLNIT PODLE METODIKY!!!!

⁴⁵ Srov. JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. s. 9.

⁴⁶ JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. s. 197.

výkonu povolání lékařů, vztah lékaře k pacientům, spolupráci s nelékařským personálem. Podle kodexu je lékař povinen poskytnout v případech ohrožení života nebo zdraví vždy poskytnout lékařskou pomoc, účinně tišit bolest nemocných, odborně se vzdělávat, musí zachovávat lékařské tajemství, chovat se korektně a s porozuměním k nemocným. Zároveň však také upravuje práva lékaře, např. právo odmítnout výkon lékařského zákroku, který odporuje jeho svědomí.⁴⁷ To dává lékaři možnost svobodné volby ke smysluplnému rozhodnutí vzhledem k vlastní odpovědnosti.

Etický kodex Českomoravské psychologické společnosti upravuje výkon povolání psychologa. Zaměřuje se na vykonávání profese ve prospěch jednotlivce a společnosti s důrazem na úctu k osobnosti člověka, k životu a zdraví. Psychologa zavazuje kodex k zajištění, udržení a rozvíjení profesionálních kompetencí, k dodržování mlčenlivosti, respektování přání a práva klienta, vyžadovat souhlas klienta v důležitých otázkách souvisejících s klientem, nesmí svým chováním poškodit zájmy klienta, nesmí vykonávat povolání ve fyzickém nebo psychickém stavu, který by mohl negativně ovlivnit jeho schopnosti. Dále nesmí psycholog zneužít důvěry nebo závislosti klienta, nesmí využít profesních vztahů k osobním, náboženským, politickým nebo ideovým zájmům. Také je povinen zajistit psychologické testy, psychodiagnostické pomůcky a záznamy z vyšetření proti nepovolaným osobám, upozornit při podezření na poručování etického kodexu u některého z kolegů radu ČMPS.⁴⁸

Etický kodex České asociace zdravotních sester vyjadřuje základní standard pro jednání sestry s nemocným, jeho rodinou, komunitou i veřejností. Vytváří pravidla a morální hodnoty, které musí sestry uznávat a respektovat. Sestry a jiný ošetrovatelský personál se zavazuje k snaze o upevňování zdraví a předcházení nemocem, o zlepšení zdravotního stavu a rozvíjení soběstačnosti. Dalším úkolem pak je napomáhat smysluplnému životu ve zdraví a nemoci, přispívat ke klidnému umírání a důstojné smrti. Také tento kodex označuje za základní profesní přístup úctu k životu, respekt důstojnosti a lidských práv bez ohledu na národnost, rasu,

⁴⁷ Srov. JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. s. 198 -202.

⁴⁸ Srov. JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. s. 204 – 206.

víru, barvu kůže, pohlaví, politické přesvědčení nebo sociální postavení. Další povinností ošetrovatelské profese vyplývající z etického kodexu je šíření zdravotního uvědomění ve společnosti, snaha o zajištění co možná nejvyšší úrovně zdravotní a ošetrovatelské péče a aktivně se podílet na ošetrovatelském výzkumu. Sestry mají usilovat o přiměřený plat a důstojné podmínky pro výkon své profese.⁴⁹

Podobné dokumenty, které upravují výkon pomáhajících profesí mají také např. fyzioterapeuti, lékárníci, stomatologové, pacienti aj.⁵⁰

Existence těchto etických kodexů pro pomáhající profese předpokládá a částečně také vyžaduje, aby se chovali v souladu takto stanoveným smyslem své práce ve prospěch klienta a také v souladu se svým svědomím.

Naopak v České republice chybí etický kodex pro pedagogické profese. Důvodem je pravděpodobně neexistence nějaké národní komory, která by mohla takový dokument vytvořit, seznámit s ním pedagogické pracovníky a následně také dohlížet nad jeho dodržováním. I to je zřejmě důvodem poměrně nízké prestiže pedagogické profese, neboť kontrola, dodržování a trestání prohřešků proti etickému kodexu pozitivně působí na vnímání ostatních profesí v očích veřejnosti. Tato situace dovoluje vytváření etických kodexů v rámci jednotlivých zařízení. Ředitelé škol a jiných výchovně-vzdělávacích institucí mohou v rámci svých pravomocí vytvořit vlastní kodex, k jehož dodržování mohou pedagogické pracovníky vyzvat.

⁴⁹ Srov. JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. s. 206 – 208.

⁵⁰ Srov. JANKOVSKÝ, J. Etika pro pomáhající profese. s. 197 – 210.

2 Praktická část

2.1 Hypotézy

Hypotézy pro tuto bakalářskou práci jsem formulovat takto:

Vyšší naplnění života smyslem bude zjištěno u skupiny studentů pomáhajících profesí.

Vyšší riziko a četnost existenciální frustrace bude u skupiny studentů nepomáhajících profesí.

2.2 Struktura výzkumu

Praktickou část práce tvoří kvantitativní výzkum naplnění života smyslem u vysokoškolských studentů. Studenty jsem rozdělil do dvou skupin – skupiny pomáhajících a nepomáhajících profesí.

První skupinu tvořili studenti Teologické fakulty JČU v Českých Budějovicích navštěvující studijní program Vychovatelství, obor Pedagogika volného času a dále studenti Pedagogické fakulty JČU v Českých Budějovicích ze studijního programu Psychologie, obor Psychologie.

Druhou skupinu tvoří studenti Ekonomické fakulty ZČU v Plzni navštěvující studijní program Ekonomika a management, obory Podniková ekonomika a management a Veřejná ekonomika. Další část studentů této skupiny tvoří studující na Ekonomické fakultě JČU v Českých Budějovicích studijního programu Účetnictví, obor Účetnictví a finanční řízení podniku.

Tyto dvě skupiny byly testovány pomocí Logo-testu E. Lukasové viz. příloha I. Cílem výzkumu bylo zjistit rozdíly v naplnění smyslem u jednotlivých skupin a ověření nebo vyvrácení hypotézy o vyšším naplnění života smyslem a existenciální frustraci.

2.3 Výběr a kontaktování probandů

Výzkumný soubor tvořilo 50 osob v každé skupině (pomáhající a nepomáhající profese). Výběr probíhal pomocí těchto kritérií: věk od 20 do 30 let, studium svého oboru jeden rok a více, ochota spolupracovat na výzkumu vyplněním dotazníku. Věk byl vybrán tak, aby postihoval skupinu odpovídající mladé dospělosti, tedy věk typický pro vysokoškolské studenty.⁵¹ Studium nejméně jeden rok bylo zvoleno, aby bylo možno považovat studenty za ovlivněné znalostmi a informacemi získanými prostřednictvím studia svého oboru. Do výzkumu mohly být zařazeni pouze jedinci, kteří byly ochotni dotazník vyplnit a zaslat jej zpět. Tato kritéria byla pro obě výzkumné skupiny stejná. Kontaktování probandů proběhlo pomocí emailové pošty. Emailové adresy jsem získal ze společných webových stránek studentů jednotlivých studijních oborů. Tato kritéria nakonec umožnila vytvořit skupiny po 50 probandech. Tyto dotazníky byly pak statisticky zpracovány.

2.4 Testovací metoda

Jako testovací metodu jsem zvolil dotazník Logo-test.⁵² Tento dotazník je přímo zaměřen na stanovení míry smysluplnosti života a také zjištění stupně rizika ohrožení existenciální frustrací. Důvodem výběru právě této testovací metody byla jeho jednoduchost, nenáročnost a srozumitelnost. Standardizaci tohoto dotazníku provedl pro českou populaci na vzorku vysokoškolských studentů v roce 1995 K. Balcar.

Dotazník tvoří tři části. První část se skládá z 9 otázek, na které se odpovídá ano nebo ne. V tomto oddíle má každý vyplňující právo na otázku neodpovědět, pokud je pro něj příliš těžká nebo si není jistý jednoznačnou odpovědí. Druhou část tvoří 7 prohlášení a úkolem odpovídajících je zvolit jak často měli

⁵¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II. s. 9 a 11.

⁵² BALCAR., K. Logo-test.

popisované zážitky – možnosti volby jsou velmi často, někdy a nikdy. Třetí oddíl tvoří 3 stručné životní příběhy fiktivních osob a úkolem vyplňujících je zvolit, která z nich je nejšťastnější a která nejvíce trpí. Na závěr celého dotazníku měla testovaná osoba stručně vystihnout svůj životní příběh – co chtěl, o co se snažil, čeho skutečně dosáhl a jak svůj život celkově hodnotí. Tato poslední část nebyla bohužel ve většině dotazníků vyplněna a tak nebyla vůbec zařazena do statistického hodnocení získaných dat.

Celkem bylo rozesláno emailovou poštou 312 dotazníků. Zpracováno jich bylo 100. Ostatní dotazníky nebylo možné použít z důvodu chybného nebo nedostatečného vyplnění, pozdního doručení až po zpracování získaných dat nebo nedoručení dotazníků zpět na moji emailovou adresu.

2.5 Zpracování výsledků

Data, která jsem prostřednictvím Logo-testu získal byla vyhodnocena dle manuálu a základně utříděna.⁵³ Pro určení rozložení existenciální frustrace ve výzkumném vzorku jsem vypočetl četnosti výskytu v obou skupinách a navzájem tyto hodnoty porovnal. Pro názornější vyjádření rozdílů mezi skupinami jsem zvolil srovnání hodnot v histogramech. Další použitou metodou statistického zpracování jsou testy homogenity Chí-kvadrát a Fisherův exaktní test. Tyto testy měří nezávislost testovaných vzorků a výrazné statistické odlišnosti srovnávaných souborů.

Pro zjištění rozdílů mezi dosaženými výsledky jednotlivých skupin (pomáhající a nepomáhající) jsem porovnal jak hrubé skóry, tak i četnosti v pásmech, které jim odpovídají.

Zjištěná data byla zpracována pomocí počítačového programu Microsoft Excel 2003. Pro přesnější stanovení rozdílů mezi výzkumnými skupinami jsem vyhodnotil každou otázku dotazníku samostatně a na závěr pak výsledky celého testu.

⁵³ FRANKL, V.E. Vůle ke smyslu. s.

2.6 Vyhodnocení výzkumu

2.6.1 Oddíl I.

Otázka č. 1.

Mám-li být upřímný, je mi nejmilejší pohodlný, klidný život bez velkých potíží s dostatečným finančním příjmem.

V odpovědích na tuto otázku byl nalezen statisticky významný rozdíl, kdy skupina nepomáhajících profesí odpovídala s větší četností *ano* a jen 12% odpovědělo záporně. Oproti tomu četnosti odpovědí ve skupině pomáhajících profesí byly výrazně rovnoměrněji rozložené (viz tabulka 1). Tento rozdíl je velmi patrný v grafické znázornění výsledků, viz. příloha III. Rozdíl ukazuje na směřování studentů nepomáhajících profesí více k cíli – dosažení zisku a pohodlí. Z toho také patrně plyne zjištěný rozdíl.

Tabulka 1

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	26	20	46	57%	43%	100%
Nepomáhající	37	5	42	88%	12%	100%
Celkem	63	25	88			

Otázka č. 2

Mám jisté představy, jaký bych měl být a s čím bych měl úspěch, a pokouším se všemi silami tyto představy uskutečnit.

Statisticky významný rozdíl v této otázce nebyl zjištěn (viz tabulka 2). Absolutní i relativní četnosti jsou pro obě skupiny téměř stejné, zajímavý je snad jen počet osob, které na tuto otázku neodpověděly. U skupiny nepomáhajících profesí totiž neodpověděla na otázku celá pětina dotazovaných. To může být způsobeno tím, že se možná studenti nepomáhajících profesí takovými otázkami nezabývají tak často. Jejich prioritami je dosažení zisku a smysl hledají zřejmě více ve volnočasových aktivitách.

Tabulka 2

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	34	12	46	74%	26%	100%
Nepomáhající	30	10	40	75%	25%	100%
Celkem	64	22	86			

Otázka č. 3.

Cítím se dobře pouze v bezpečí domova, v kruhu rodiny a rád bych přispěl k tomu, abych vytvořil takové prostředí také dětem.

U třetí otázky byl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi skupinami (viz. tabulka 3). Totéž je patrné i v grafu (viz. příloha III.). Zatímco u nepomáhajících profesí odpovídalo více osob souhlasně, podíl odpovědí u pomáhající skupiny je vyrovnaný. Rozdíl zřejmě vzniká v první části otázky, kdy studenti pomáhajících profesí zažívají příjemný pocit bezpečí i v rámci svého budoucího povolání.

Tabulka 3

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	16	17	33	48%	52%	100%
Nepomáhající	20	11	31	65%	35%	100%
Celkem	36	28	64			

Otázka č. 4

Ve své práci v povolání, které toho času vykonávám nebo pro které se teprve vzdělávám, nacházím celé své naplnění.

U čtvrté otázky není pozorován statisticky významný rozdíl. Větší četnost odpovědí *ne* je u nepomáhajících profesí, u pomáhajících jsou odpovědi rozložené rovnoměrně. Počet odpovědí na tuto otázku je vyšší u pomáhajících profesí, u nepomáhajících odpověď vynechalo 14 osob (viz. tabulka 4). Tento rozdíl vznikl patrně zaměřením pomáhající skupiny na naplňování smyslu života

prostřednictvím svého povolání. Druhá skupina hledá smysl života v jiných činnostech, povolání je jen zdroj příjmů a způsob zajištění životního standardu.

Tabulka 4

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	21	22	43	49%	51%	100%
Nepomáhající	12	24	36	33%	67%	100%
Celkem	33	46	79			

Otázka č. 5

Mám vůči jednomu nebo více lidem závazky a vztahy, jimž dostát mi přináší radost.

Statisticky významný rozdíl v odpovědích mezi skupinami není významný (viz. tabulka 5). Obě skupiny vykazují prostřednictvím svých odpovědí vysokou míru odpovědnosti vůči lidem v okolí.

Tabulka 5

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	46	2	48	96%	4%	100%
Nepomáhající	39	4	43	91%	9%	100%
Celkem	85	6	91			

Otázka č. 6

Existuje obor, který mě zvláště zajímá, v němž bych se mohl něco přiučit, a jímž se zabývám kdykoli mám čas.

Mezi skupinami v šesté otázce je významný statistický rozdíl. Četnost odpovědí *ano* u skupiny pomáhajících je velmi vysoká, zatímco u nepomáhajících není rozdíl v četnosti odpovědí *ano/ne* tak výrazný. O tom vypovídají i relativní četnost (viz tabulka 6) a graf příloha III. Studenti nepomáhajících profesí oproti skupině pomáhající mají patrně větší paletu zájmů anebo se ve volném čase raději věnují relaxaci a zábavě.

Tabulka 6

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	38	6	44	86%	14%	100%
Nepomáhající	25	14	39	64%	36%	100%
Celkem	63	20	83			

Otázka č. 7

Mám radost ze zážitků jistého druhu (požitek z umění, z pozorování přírody) a nerad bych je postrádal.

U otázky číslo sedm nebyl nalezen žádný statistický rozdíl. U obou skupin výrazně převládá odpověď *ano*. Nízký je počet osob, které tuto otázku nezodpověděly. Tato otázka ukazuje na pozitivní vnímání zážitkových hodnot u obou skupin.

Tabulka 7

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	49	0	49	100%	0%	100%
Nepomáhající	45	2	47	96%	4%	100%
Celkem	94	2	96			

Otázka č. 8

Pevně věřím v náboženské nebo politické úkoly (nebo v úkoly ve službě pokroku) a jsem jim k dispozici.

Rozdíly v této odpovědi nejsou statisticky významné, převažuje odpověď *ne* (viz. tabulka 8). Rozložení odpovědí ve skupinách je velmi podobné. Odpovědi patrně korespondují s aktuálním stavem znechucení většiny populace politickou kulturou.

Tabulka 8

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	8	32	40	20%	80%	100%
Nepomáhající	7	35	42	17%	83%	100%
Celkem	15	67	82			

Otázka č. 9

Můj život je zastíněn nouzí, starostmi nebo nemocí, ale přesto se velmi snažím tuto situaci zlepšit.

Ani v otázce č. 9. nebyl nalezen významný statistický rozdíl. Z nepomáhajících profesí na tuto otázku neodpovědělo 13 osob, což je více než čtvrtina celkového počtu (viz. tabulka 9). Převaha odpovědi *ne* vypovídá zřejmě o pozitivním vnímání života u studentů obou skupin, kteří nezažívají negativní stavy zmiňované v otázce.

Tabulka 9

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	9	38	47	19%	81%	100%
Nepomáhající	6	31	37	16%	84%	100%
Celkem	15	69	84			

2.6.2 Oddíl II.

Tvrzení č. 1

Pocit bezmocného hněvu, protože jste se domníval, že všechno, co bylo dosud, dělal jste zbytečně.

Četnost odpovědí *nikdy* je u obou skupin téměř stejná rozdíl je pouze v rozložení odpovědí *velmi často a tu a tam*. U obou skupin je větší četnost odpovědí *tu a tam*

(viz tabulka 10a a 10b). U pomáhajících profesí je oproti druhé skupině větší četnost odpovědí *velmi často* (viz. příloha IV.).

Tabulka 10a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	11	33	6	50
Nepomáhající	8	37	5	50
Celkem	19	70	11	100

Tabulka 10b

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
22%	66%	12%	100%
16%	74%	10%	100%

Tvrzení č. 2

Přání být ještě jednou dítětem a moci všechno začít znovu od začátku.

Mezi skupinami je významný statistický rozdíl. Odlišnost v odpovědích na tvrzení č. 2 je v odpovědích *nikdy* (větší četnost u skupiny pomáhající). Tento rozdíl je patrný v tabulce 11a a 11b a také v grafu v příloze IV. Počet ostatních odpovědí je větší u nepomáhajících profesí. Rozdíl v odpovědích *nikdy* svědčí patrně o větší spokojenosti s životem u skupiny pomáhajících profesí.

Tabulka 11a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	12	26	12	50
Nepomáhající	18	28	4	50
Celkem	30	54	16	100

Tabulka 11b

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
24%	52%	24%	100%
36%	56%	8%	100%

Tvrzení č. 3

Zjištění, že se pokoušíte dělat před sebou nebo před jinými osobami svůj život hodnotnějším, než skutečně je.

Mezi skupinami není pozorován statistický rozdíl. Rozložení odpovědí je v obou skupinách téměř stejné. Nejčastější je odpověď *tu a tam*, nejméně častá pak odpověď *nikdy* (viz. tabulka 12a a 12b). Zvyšování hodnoty svého života u pomáhajících profesí je patrně způsobeno tím, že tito lidé vnímají svůj život jako dostatečně hodnotný, ale tyto hodnoty nacházejí v takových věcech, které jsou pro jiné profese méně pochopitelné.

Tabulka 12a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	19	27	4	50
Nepomáhající	20	22	8	50
Celkem	39	49	12	100

Tabulka 12b

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
38%	54%	8%	100%
40%	44%	16%	100%

Tvrzení č. 4

Odpor zatěžovat se hlubokými nebo nepohodlnými myšlenkami o svém konání a působení.

V odpovědích na tuto otázku je mezi skupinami statistický rozdíl (viz. tabulka 13a a 13b). Četnost odpovědí *tu a tam* je u nepomáhajících profesí výrazně větší, naopak četnost odpovědí *velmi často* je výrazně větší u skupiny pomáhajících profesí. Graf tyto odlišnosti dobře ilustruje (viz. příloha IV.). Skupina pomáhající patrně více pochybuje o své práci a tak je tyto otázky více zatěžují a jsou jim více nepříjemné.

Tabulka 13a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	23	25	2	50
Nepomáhající	10	34	6	50
Celkem	33	59	8	100

Tabulka 13b

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
46%	50%	4%	100%
20%	68%	12%	100%

Tvrzení č. 5

Naději, že budete moci z nějakého nezdařeného záměru nebo z nějakého neštěstí udělat pozitivní událost, když pro to nasadíte všechny své síly.

U tvrzení č. 5. není u žádných odpovědí statisticky významný rozdíl mezi skupinami jak je patrné z tabulek 14a a 14b. Nejčastější odpovědí je odpověď *tu a tam*, nejméně častou je odpověď *velmi často*. Nezdařený záměr považují obě skupiny patrně jako něco neměnného, z čeho se nedá vlastními silami vytvořit něco pozitivního.

Tabulka 14a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	5	30	15	50
Nepomáhající	8	26	16	50
Celkem	13	56	31	100

Tabulka 14b

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
10%	60%	30%	100%
16%	52%	32%	100%

Tvrzení č. 6

Impuls neklidu, který se Vám proti Vašemu lepšímu názoru vnucuje a vyvolává mučivou netečnost ke všemu, co se Vám nabízí.

Skupina pomáhajících profesí odpovídala nejčastěji *velmi často* a *tu a tam* a to v přibližně stejné četnosti. Skupina nepomáhajících profesí odpovídala nejčastěji *tu a tam*, méně pak *velmi často*. Četnost odpovědí *nikdy* je u obou skupin nejnižší a téměř stejná (viz. tabulka 15a a 15b). Většina dotazovaných potvrzuje, že takový pocit zažívají prakticky všichni lidé.

Tabulka 15a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	22	20	8	50
Nepomáhající	16	28	6	50
Celkem	38	48	14	100

Tabulka 15b

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
44%	40%	16%	100%
32%	56%	12%	100%

Tvrzení č. 7

Myšlenku, že tváří v tvář smrti budete muset říci, že nestálo za to žít.

U tvrzení č. 7 převládají výrazně převládají odpovědi *velmi často*. Zajímavé je, že u pomáhajících profesí není žádná odpověď *nikdy*, zatímco u nepomáhajících profesí se tato odpověď vyskytuje třikrát (viz. tabulka 16a a 16b). Velká četnost odpovědi *velmi často* u obou skupin ukazuje na zabývání se touto otázkou u většiny populace.

Tabulka 16a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	46	4	0	50
Nepomáhající	45	2	3	50
Celkem	91	6	3	100

Tabulka 16b

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
92%	8%	0%	100%
90%	4%	6%	100%

2.6.3 Oddíl III.

Za nejšťastnějšího člověka považovaly obě skupiny osobu A, skupina pomáhajících s ještě větší četností než nepomáhající profese (viz tabulka 17a

a 17b). U pomáhajících profesí je nejmenší četnost odpovědí C. U nepomáhajících profesí je stejná četnost odpovědí B a C. Tento rozdíl je výrazný zejména u grafického vyjádření četností.

Tabulka 17a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	A	B	C	celkem
Pomáhající	25	15	10	50
Nepomáhající	22	14	14	50
Celkem	47	29	24	100

Tabulka 17b

Relativní četnost			
A	B	C	celkem
50%	30%	20%	100%
44%	28%	28%	100%

Za nejvíce trpícího považují opět shodně obě skupiny člověka B. Četnost těchto odpovědí je větší u skupiny nepomáhající. Odpovědi A a C jsou četnější v porovnání s nepomáhající skupinou, ale poměr je přibližně stejný v obou skupinách (viz. tabulka 18a a 18b).

Tabulka 18a

Typ profese	Četnost odpovědí			
	A	B	C	celkem
Pomáhající	12	22	16	50
Nepomáhající	9	27	14	50
Celkem	21	49	30	100

Tabulka 18b

Relativní četnost			
A	B	C	celkem
24%	44%	32%	100%
18%	54%	28%	100%

2.6.4 Celkové výsledky testu

Graf a tabulka rozložení do měrných kvartilů ukazují, že v pomáhající skupině je více osob náležících do pásma Q2+Q3 (průměrné prožívání smysluplnosti života). Toto pásmo představuje 50% populace s průměrnou úrovní prožívané životní smysluplnosti.⁵⁴ Tyto osoby tedy nemají ani mimořádně nízkou ani mimořádně vysokou míru prožívání smysluplnosti a nejsou tedy obzvlášť existenciálně ohrožené. V obou skupinách testovaných mají tyto kvartily největší četnost zastoupení.

Druhé nejčastěji zastoupené pásmo je Q1. Toto pásmo je tvořeno 25% populace s dobrou úrovní prožívané smysluplnosti. Větší počet osob patřících do tohoto pásma ve skupině nepomáhajících profesí.

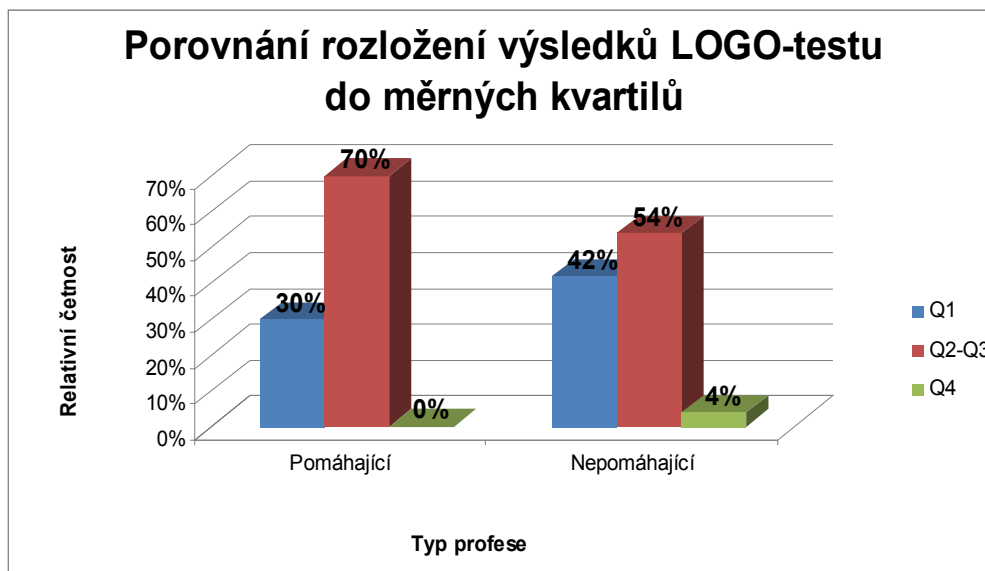
V kvartilu Q4 jsou jen dvě osoby, které patří do 25% populace se špatnou úrovní prožívané smysluplnosti. Obě tyto osoby patří do skupiny nepomáhajících profesí a je možné je označit jako existenciálně frustrované. Skupina pomáhajících nemá v tomto pásmu zastoupení (viz. tabulka 19 a graf 1).

Tabulka 19: Rozložení celkových skóre do měrných kvartilů

Typ profese	Četnost				Relativní četnost			
	Q1	Q2/Q3	Q4	Celkem	Q1	Q2-Q3	Q4	Celkem
Pomáhající	15	35	0	50	30%	70%	0%	100%
Nepomáhající	21	27	2	50	42%	54%	4%	100%
Měrné hodnoty					25%	50%	25%	100%

⁵⁴ BALCAR, K. Standardizace dotazníku „Logo-test“ na vzorku studujících českých vysokých škol. *Československá psychologie*, 1995, 39 (5), s. 400 – 405.

Graf 1

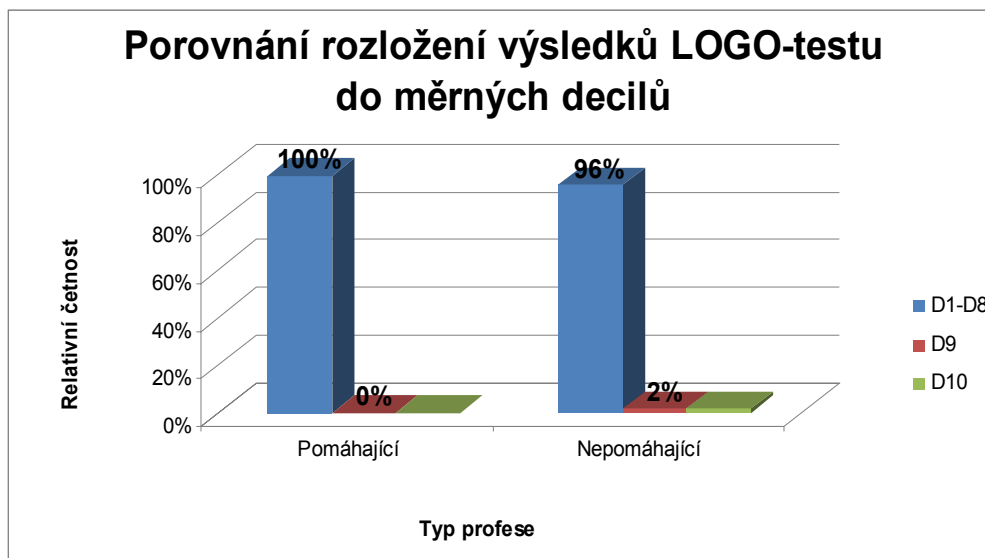

Při rozložení výsledků do měrných decilů je patrné, že většina testovaných se nachází v decilech D1-D8, tedy v pásmu, kde nejsou bezprostředně existenciálně frustrováni. Naopak dva testovaní v decilech D9 a D10 patří do pásma s velmi špatnou resp. nejhorší úrovní prožívané smysluplnosti. Osoby ohrožené existenciální frustrací jsou jen dvě (pásmo D9, resp. D10) a obě patří do skupiny nepomáhajících profesí (viz. tabulka 20 a graf 2).

Tabulka 20

Typ profese	Četnost				Relativní četnost			
	D1-D8	D9	D10	Celkem	D1-D8	D9	D10	Celkem
Pomáhající	50	0	0	50	100%	0%	0%	100%
Nepomáhající	48	1	1	50	96%	2%	2%	100%
Měrné hodnoty					80%	10%	10%	100%

Graf 2

Popisné statistiky (viz. tabulka 21) jen potvrzují dosažené výsledky, ukazují průměrné výsledné skóry po jednotlivých oddílech a za celý test, směrodatnou odchylku a pozorované hranice kvartilů. Celkový výsledek pro obě skupiny odpovídá standardnímu rozložení v populaci.

Tabulka 21: Popisné statistiky testované populace

	Typ profese							
	Pomáhající				Nepomáhající			
	průměr	s	Q1	Q4	průměr	s	Q1	Q4
Oddíl I	5,96	2,98	-4	8-	5,44	3,21	-4	8-
Oddíl II	4,78	1,94	-3	6-	5,14	2,14	-4	6-
Oddíl III	1,60	1,47	0	3-	1,48	1,45	0	3-
Celý test	12,34	3,29	-10	14-	12,06	3,80	-10	14-

Závěr

Na základě získaných dat z vlastního výzkumu musím konstatovat, že hypotézy o vyšším naplnění smyslem u pomáhajících profesí se nepodařilo prokázat. Důvodem může být nevhodně zvolený výběr porovnávaných skupin. Dále je třeba brát v úvahu vliv pozitivního zkreslení, které může výsledky výzkumu výrazně ovlivnit. Také velikost obou skupin může být pro získání reprezentativního souboru dat příliš malá.

Druhá hypotéza o větším ohrožení existenciální frustrací osob působících v nepomáhajících profesích se z hlediska statistické významnosti také nepotvrdila, rozdíly mezi skupinami jsou malé. Důvody neprokázání této hypotézy mohou být stejné jako u hypotézy předchozí.

Ochota vyplnit dotazník mohla být u obou skupin u osob, které jsou v oblasti smyslu života více vnímavé, zajímají se a řeší tyto otázky. Tak mohly být výsledky také významně zkresleny. Pro potvrzení nebo vyvrácení těchto výsledků by bylo vhodné buď ještě rozšířit počet zkoumaných osob, anebo naopak podrobit menší počet osob výzkumu kvalitativnímu. Další možností pak je kontaktovat i jiné zástupce obou skupin, nejen ekonomy a vychovatele a psychology. Příčinou neprokázání hypotéz může být také příliš „hrubá“ výzkumná metoda, která nedokáže přesně vyhodnotit dílčí rozdíly mezi skupinami.

Velmi zajímavé by jistě byly výsledky výzkumu provedeného na stejném vzorku po několika letech, kdy osoby získají další zkušenosti přímo v praktickém životě, případně na jiném vzorku osob, které se již v praxi pohybují několik let. Tento výzkum by bylo vhodné doplnit testy měřícími syndrom vyhoření, který s problematikou smyslu života a postojevých hodnot úzce souvisí.

Seznam použitých zdrojů:

- Frankl, E. V. *A přesto říci životu ano, psycholog prožívá koncentrační tábor*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-095-9.
- Frankl, E. V. *Co v mých knihách není, autobiografie*. Brno: Cesta, 1997. ISBN 80-85319-66-7.
- Frankl, E. V. *Člověk hledá smysl*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901601-4-X.
- Frankl, E. V. *Lékařská péče o duši, základy logoterapie a existenciální analýzy*. Brno: Cesta, 1994. ISBN: 80-85319-39-X.
- Frankl, E. V. *Psychoterapie a náboženství, hledání nejvyššího smyslu*. Brno: Cesta, 2007, ISBN 80-7295-088-6.
- Frankl, E. V. *Teorie a terapie neuróz. Úvod do logoterapie a existenciální analýzy*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-779-6.
- Frankl, E. V. *Vůle ke smyslu. Vybrané přednášky o logoterapii. 2.vydání*, Brno: Cesta, 1997. ISBN 80-85139-63-2.
- Jankovský, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
- Langmeier, J.; Krejčířová, D. *Vývojová psychologie. 2. aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, 2006, ISBN 80-247-1284-9.
- Längle, A. *Smysluplně žít. Aplikovaná existenciální analýza*. Brno: Cesta, 2002. ISBN 80-7295-037-1.
- Lukasová, E. *I tvoje utrpení má smysl*. Brno: Cesta, 1998. ISBN 80-85319-79-9.
- Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0
- Vágnerová, M. *Vývojová psychologie II*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-246-1318-5.
- Výzkumný ústav pedagogický v Praze. *Pomáhající profese ve vztahu ke školství*. [online] © 2005 – 2009 Praha, [cit. 2009-04-19]. Sekce Prevence. Dostupné na [www: <http://www.rvp.cz/sekce/808>](http://www.rvp.cz/sekce/808).

Seznam příloh:

Příloha I.	Hippokratova přísaha
Příloha II.	Logo-test
Příloha III.	Tabulky a grafy statistického zpracování – oddíl I
Příloha IV.	Tabulky a grafy statistického zpracování – oddíl II
Příloha V.	Tabulky a grafy statistického zpracování – oddíl III

Příloha I – Přísaha Hippokratova

Přisáhám při Apollonovi, bohu lékařství, při Aeskulapovi, Hygiei a Panacei i při všech bozích a bohyních a dovolávám se jejich svědectví, že podle svých sil a svědomí budu tuto přísahu a tyto závazky řádně zachovávat. Svého učitele v tomto umění budu ctít stejně jako své rodiče a vděčně mu poskytnu všechno nutné, ukáže-li se toho potřeba; také jeho potomky budu pokládat za bratry, a budou-li se chtít naučit tomuto umění, vzdělám je v něm bez nároku na odměnu a jakékoliv závazky. Rovněž umožním jak svým synům a dětem svého učitele, tak žákům, kteří slavnostně zavázali lékařskou přísahou, aby se podíleli na výuce a přednáškách i celé vědě, jinému však nikomu. Způsob svého života zasvětim podle svých sil a svědomí prospěchu nemocných a budu je chránit před každou úhonou a bezprávím. Ani prosbami se nedám pohnout k podání smrtícího léku, ani sám k tomu nedám nikdy podnět. Stejně tak neposkytnu žádné ženě prostředek k vyhnání plodu; zachovám vždy svůj život i své umění čisté a prosté každé viny. Neprovedu řez u žádného nemocného, který trpí kameny, ale odevzdám ho mužům v tomto oboru zkušeným. Ať přijdu do kteréhokoliv domu, vejdu tam jen ve snaze pomoci nemocným vyhýbaje se všemu podezření z bezpráví nebo z jakéhokoliv ublížení. Stejně tak budu vzdálen touhy po smyslových požitcích se ženami a muži, jak se svobodnými, tak s otroky. Uvidím-li nebo uslyším-li při své lékařské praxi nebo v soukromém životě lidí něco, co by mělo být utajeno, pomlčím o tom a zachovám to jako tajemství.

Budu-li tuto přísahu zachovávat a řádně plnit, necht' je mi dopřáno žít navždy šťastně, požívat úcty u všech lidí a těšit se z plodů svého umění. Jestliže ji však poruším a poskvřním, staniž se mi pravý opak.

Logo-test (Od Elisabeth S. Lukasové)

Jméno:

Pohlaví:

Věk:

Studovaná/vystudovaná fakulta:

Rok, kdy jste ukončil(a) studium:

Ročník studia:

I. Přečtěte si následující tvrzení. Jsou-li mezi nimi taková, s nimiž se osobně shodujete tak, že by mohly být výroky Vaše, napište k nim prosím do rámečku „A“ (ano). Jsou-li mezi nimi některá, která obsahují úplný protiklad Vašeho osobního mínění, napište k nim prosím do rámečku „N“ (ne). Rámeček můžete nechat také prázdný, zdá-li se Vám rozhodnutí těžké.

1. Mám-li být upřímný, je mi nejmilejší pohodlný, klidný život bez velkých potíží s dostatečným finančním příjmem.

2. Mám jisté představy, jaký bych měl být a s čím bych měl úspěch, a pokouším se všemi silami tyto představy uskutečnit.

3. Cítím se dobře pouze v bezpečí domova, v kruhu rodiny a rád bych přispěl k tomu, abych vytvořil takové prostředí také dětem

4. Ve své práci v povolání, které toho času vykonávám nebo pro které se teprve vzdělávám, nacházím celé své naplnění.

5. Mám vůči jednomu nebo více lidem závazky a vztahy, jimž dostát mi přináší radost.

6. Existuje obor, který mě zvláště zajímá, v němž bych se mohl něco přiučit, a jímž se zabývám kdykoli mám čas.

7. Mám radost ze zážitků jistého druhu (požitek z umění, z pozorování přírody) a nerad bych je postrádal.

8. Pevně věřím v náboženské nebo politické úkoly (nebo v úkoly ve službě pokroku) a jsem jim k dispozici.

9. Můj život je zastíněn nouzí, starostmi nebo nemocí, ale přesto se velmi snažím tuto situaci zlepšit.

II. Zaškrtněte prosím křížkem (označte písmenem x), jak často jste už měl následující zážitky, a snažte se být poctivý.

1. Pocit bezmocného hněvu, protože jste se domníval, že všechno, co bylo dosud, dělal jste zbytečně.

velmi často tu a tam nikdy

2. Přání být ještě jednou dítětem a moci všechno začít znovu od začátku.

velmi často tu a tam nikdy

3. Zjištění, že se pokoušíte dělat před sebou nebo před jinými osobami svůj život hodnotnějším, než skutečně je.

velmi často tu a tam nikdy

4. Odpor zatěžovat se hlubokými nebo nepohodlnými myšlenkami o svém konání a působení.

velmi často tu a tam nikdy

5. Naději, že budete moci z nějakého nezdařeného záměru nebo z nějakého neštěstí udělat pozitivní událost, když pro to nasadíte všechny své síly.

velmi často tu a tam nikdy

6. Impuls neklidu, který se Vám proti Vašemu lepšímu názoru vnucuje a vyvolává mučivou netečnost ke všemu, co se Vám nabízí.

velmi často tu a tam nikdy

7. Myšlenku, že tváří v tvář smrti budete muset říci, že nestálo za to žít.

velmi často tu a tam nikdy

III.

1. Uvedu Vám tři případy:

a) Nějaký muž (nějaká žena) má ve svém životě mnoho úspěchů. To, co by vlastně vždycky chtěl(a), nemohl(a) sice uskutečnit, zato si však během doby vytvořil(a) pěkné postavení a může se dívat do budoucnosti bez velkých starostí.

b) Nějaký muž (nějaká žena) se zakousl(a) do nějakého úkolu, který si stanovil(a) jako cíl. Vzdor stálým neúspěchům je tomu stále věrný(á). Musel(a) se kvůli tomu mnohého vzdát a nakonec z toho měl(a) vlastně málo užítku.

c) Nějaký muž (nějaká žena) uzavřel(a) kompromis mezi svými sklony a naléhavými životními okolnostmi. Plní své povinnosti, i když ne zvláště rád(a), občas se však, jde-li to, věnuje svým privátním ambicím.

2. Ptám se Vám k těmto třem případům:

Který(á) muž (žena) je nejšťastnější?

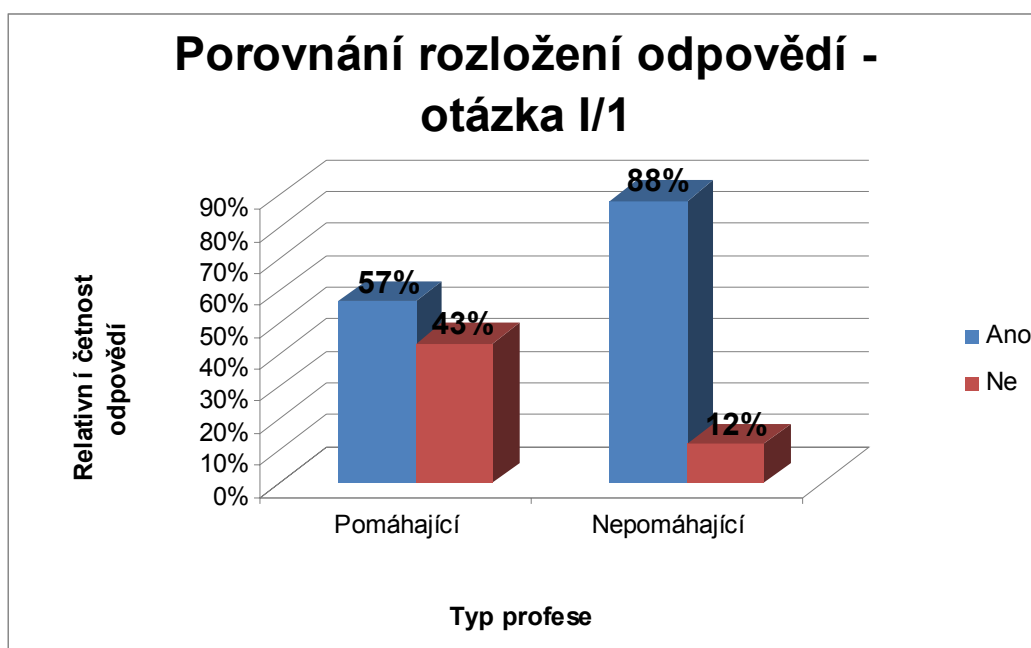
Který(á) muž (žena) nejvíc trpí?

3. Vyličte prosím několika větami svůj vlastní „případ“ tak, že postavíte proti sobě, co jste dosud chtěl, oč jste se snažil a čeho jste z toho dosáhli a jak se k tomu stavíte.

Příloha III.

Tabulky a graf k otázce číslo 1

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	26	20	46	57%	43%	100%
Nepomáhající	37	5	42	88%	12%	100%
Celkem	63	25	88			

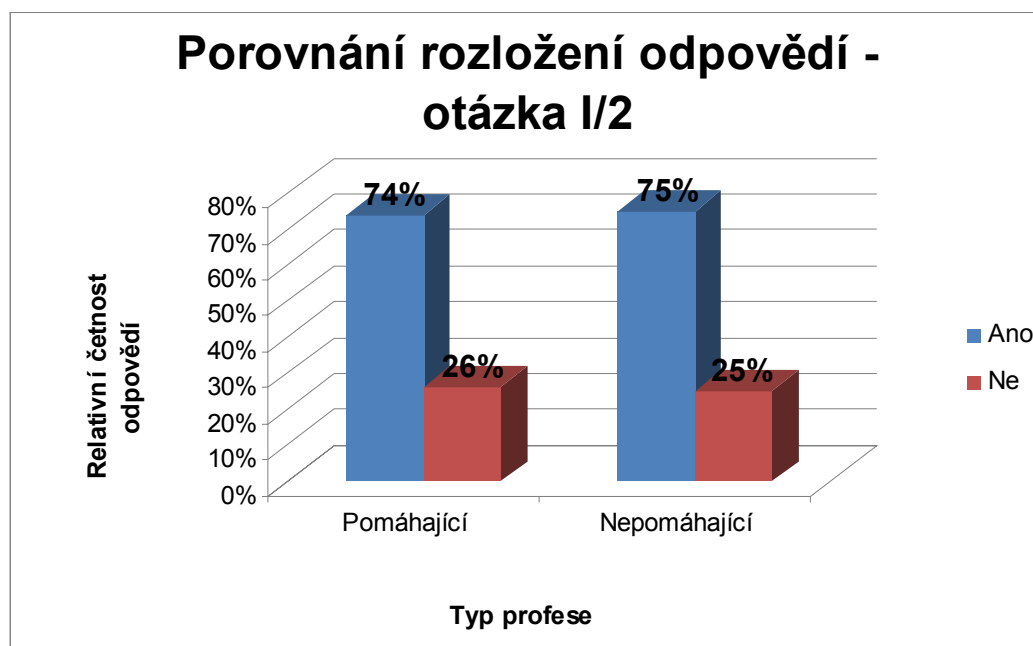
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	10,7611	0,0010
Fisherův exaktní test	0,0008	0,0018

Výsledek: Mezi skupinami je statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 2

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	34	12	46	74%	26%	100%
Nepomáhající	30	10	40	75%	25%	100%
Celkem	64	22	86			

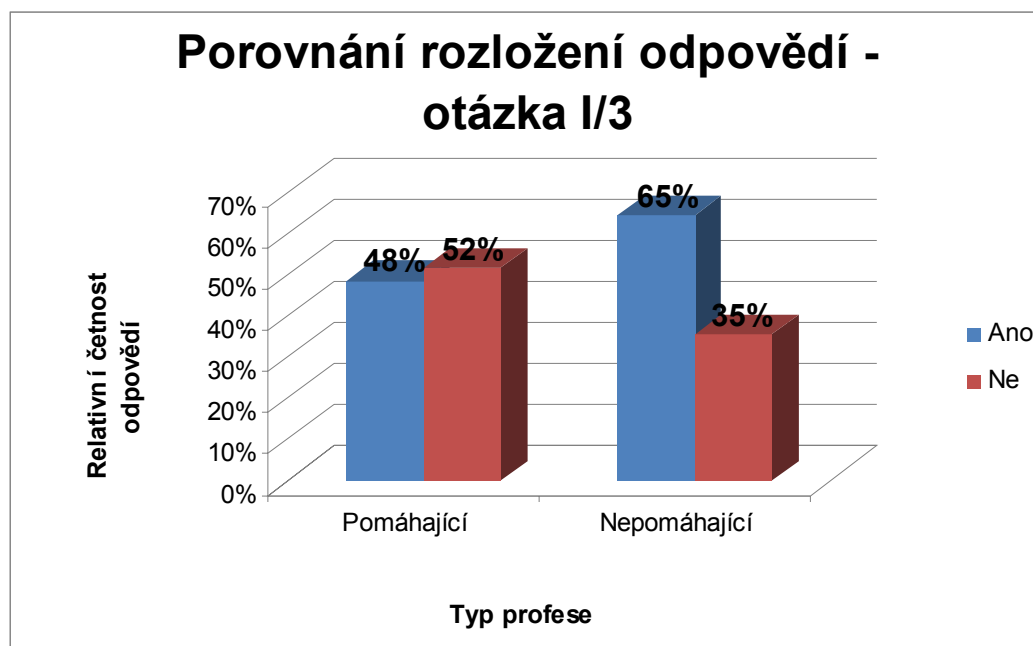
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	0,0133	0,9083
Fisherův exaktní test	0,1942	1,0000

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 3

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	16	17	33	48%	52%	100%
Nepomáhající	20	11	31	65%	35%	100%
Celkem	36	28	64			

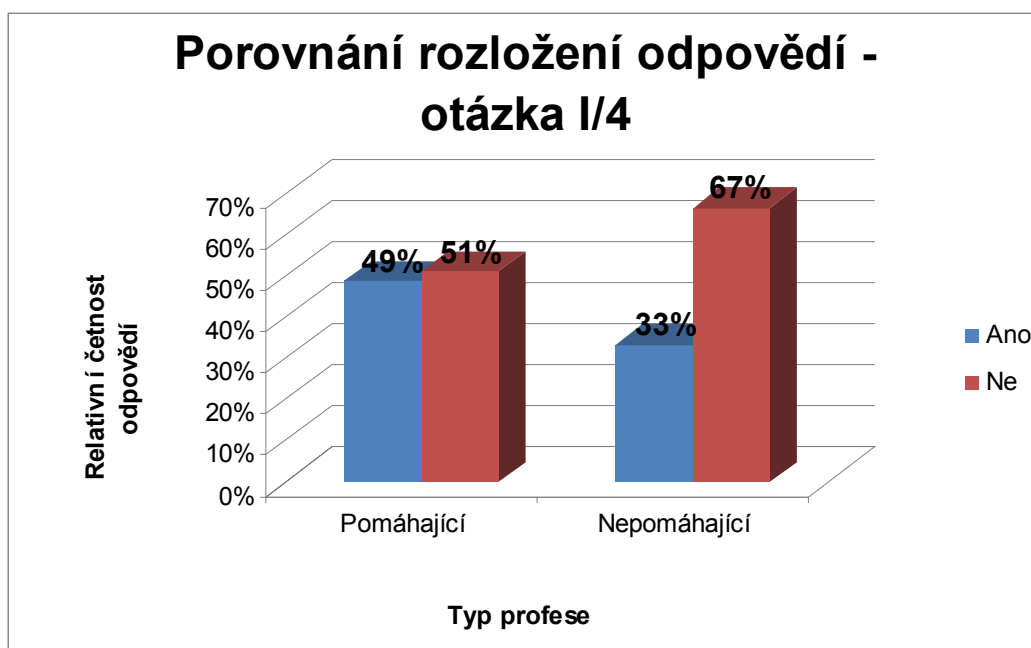
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	1,6693	0,1964
Fisherův exaktní test	0,0883	0,2182

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 4

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	21	22	43	49%	51%	100%
Nepomáhající	12	24	36	33%	67%	100%
Celkem	33	46	79			

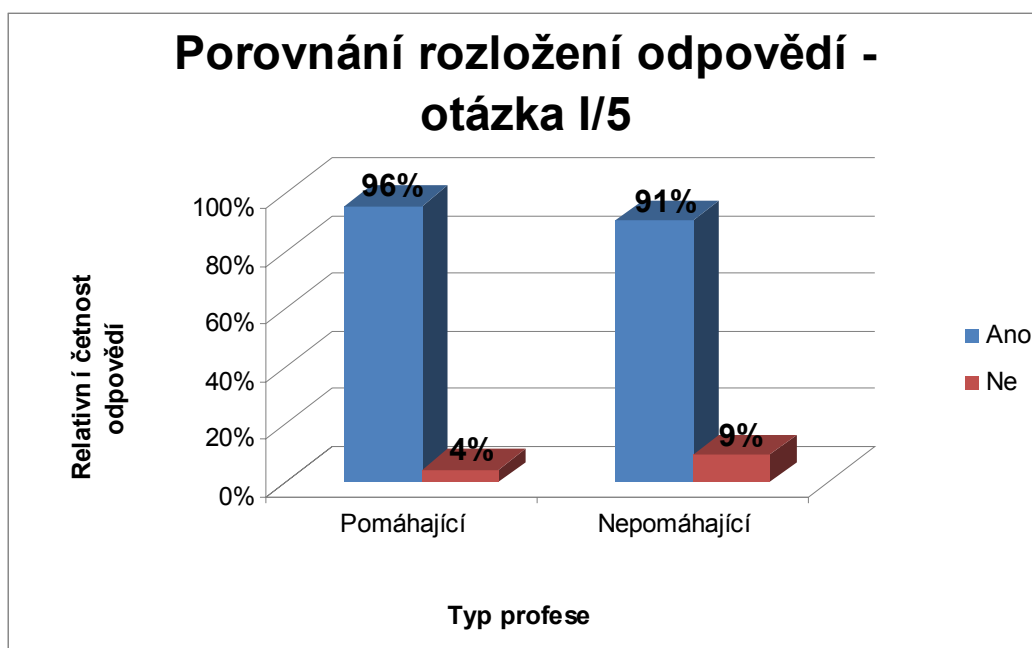
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	1,9365	0,1641
Fisherův exaktní test	0.0703	0.1786

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 5

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	46	2	48	96%	4%	100%
Nepomáhající	39	4	43	91%	9%	100%
Celkem	85	6	91			

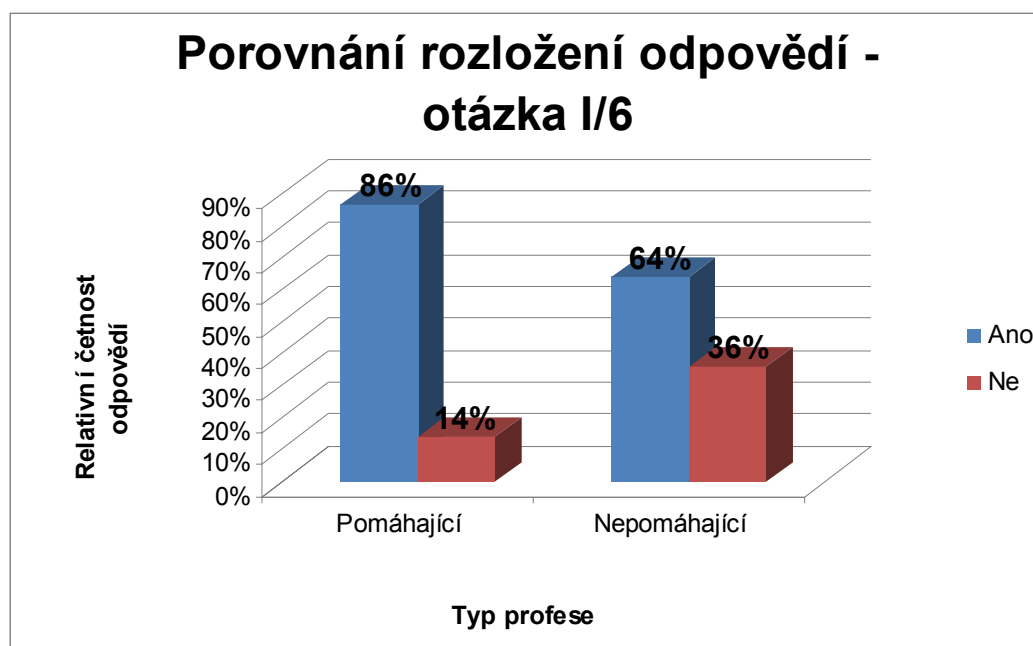
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	0,9713	0,3243
Fisherův exaktní test	0,0000	0.2088

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 5

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	38	6	44	86%	14%	100%
Nepomáhající	25	14	39	64%	36%	100%
Celkem	63	20	83			

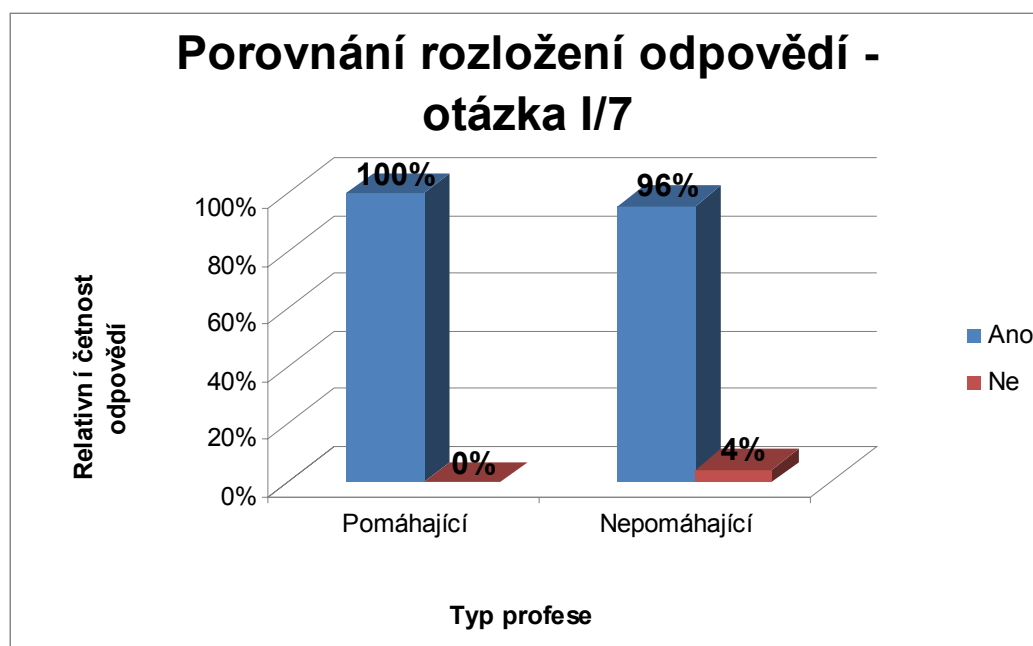
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	5,6017	0,0179
Fisherův exaktní test	0.0130	0.0221

Výsledek: Mezi skupinami je statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 7

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	49	0	49	100%	0%	100%
Nepomáhající	45	2	47	96%	4%	100%
Celkem	94	2	96			

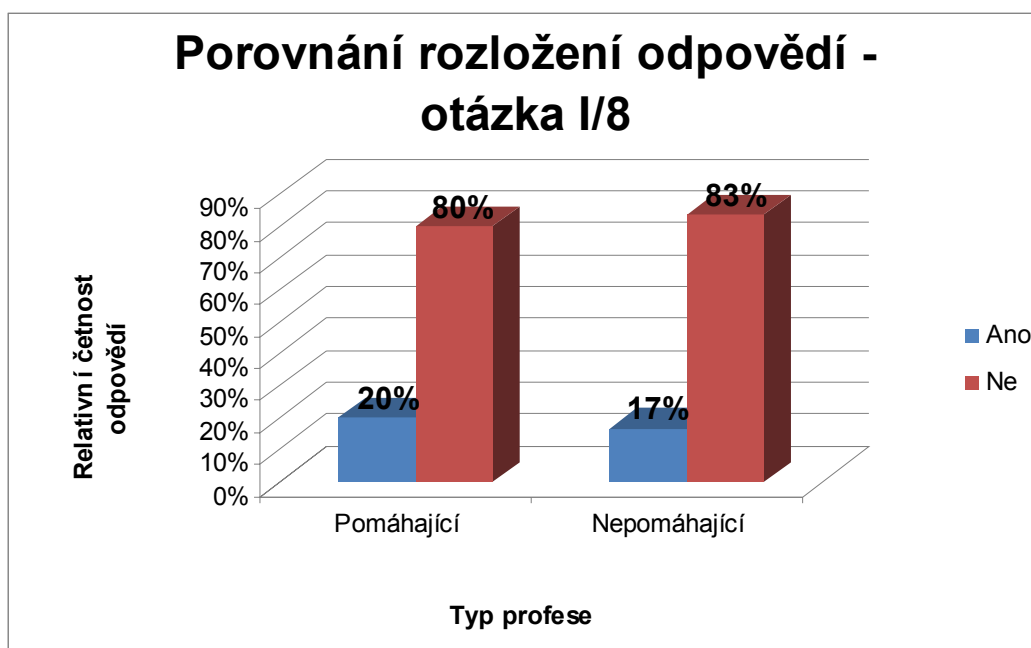
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	2,1295	0,1445
Fisherův exaktní test	0.2371	0.2371

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 8

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	8	32	40	20%	80%	100%
Nepomáhající	7	35	42	17%	83%	100%
Celkem	15	67	82			

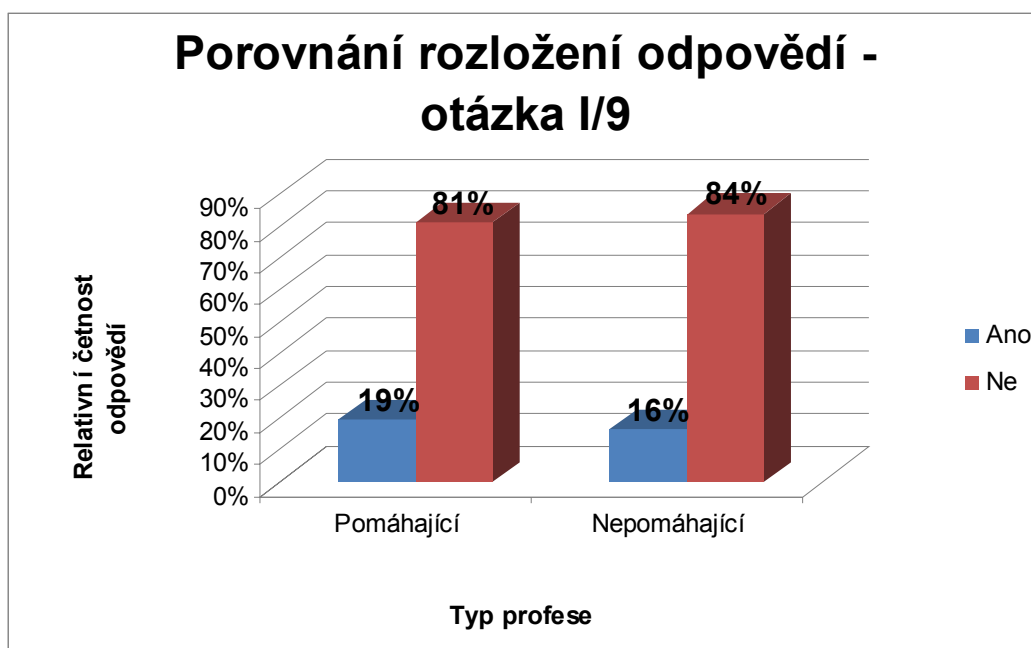
Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	0,1523	0,6963
Fisherův exaktní test	0.2082	0.7792

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 9

Typ profese	Četnost odpovědí			Relativní četnost		
	Ano	Ne	Celkem	Ano	Ne	Celkem
Pomáhající	9	38	47	19%	81%	100%
Nepomáhající	6	31	37	16%	84%	100%
Celkem	15	69	84			

Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	0,1214	0,7275
Fisherův exaktní test	0.2139	0.7814

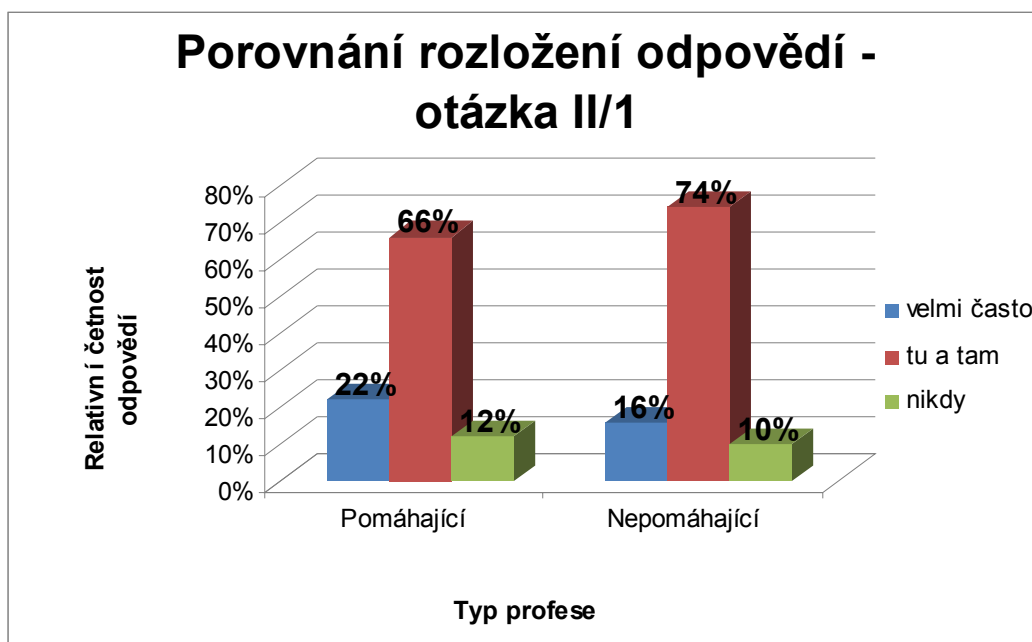
Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Příloha IV - Tabulky a grafy statistického zpracování – oddíl II

Tabulky a graf k tvrzení číslo 1

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	11	33	6	50
Nepomáhající	8	37	5	50
Celkem	19	70	11	100

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
22%	66%	12%	100%
16%	74%	10%	100%

Statistický test homogenity

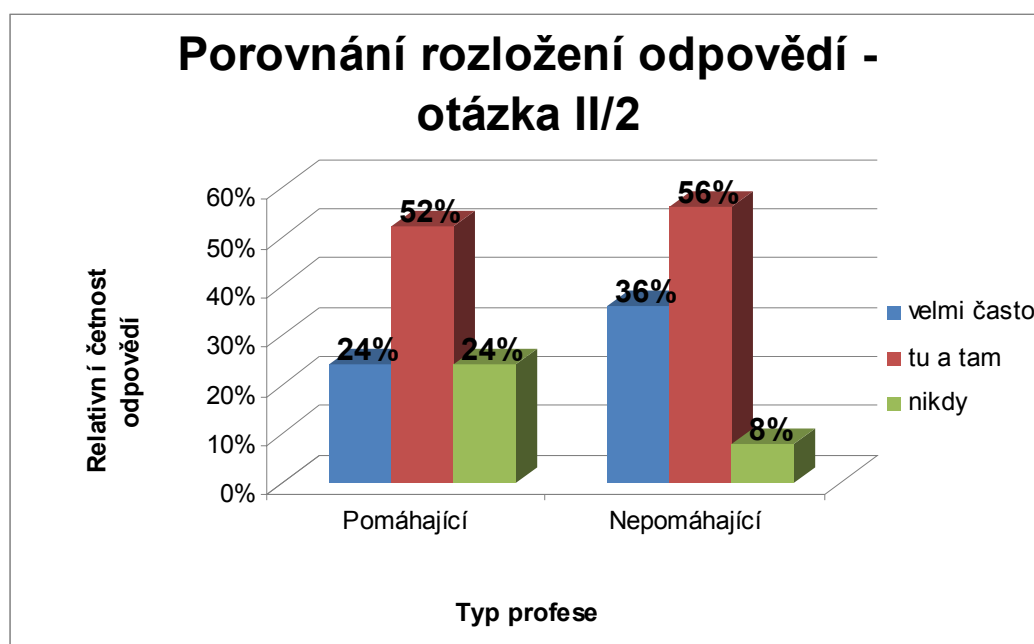
	Hodnota	p-value
Chi-Square	0,7932	0,6726
Fisherův exaktní test	0.0347	0.7373

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k tvrzení číslo 2

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	12	26	12	50
Nepomáhající	18	28	4	50
Celkem	30	54	16	100

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
24%	52%	24%	100%
36%	56%	8%	100%

Statistický test homogenity

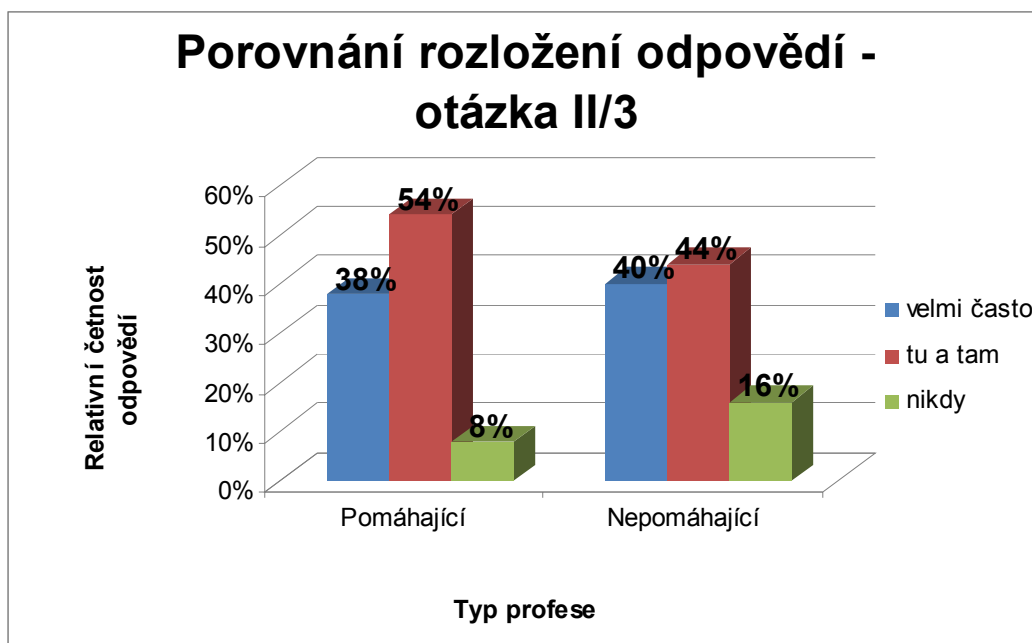
	Hodnota	p-value
Chi-Square	5,2741	0,0716
Fisherův exaktní test	0.0029	0.0667

Výsledek: Mezi skupinami je statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k tvrzení číslo 3

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	19	27	4	50
Nepomáhající	20	22	8	50
Celkem	39	49	12	100

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
38%	54%	8%	100%
40%	44%	16%	100%

Statistický test homogenity

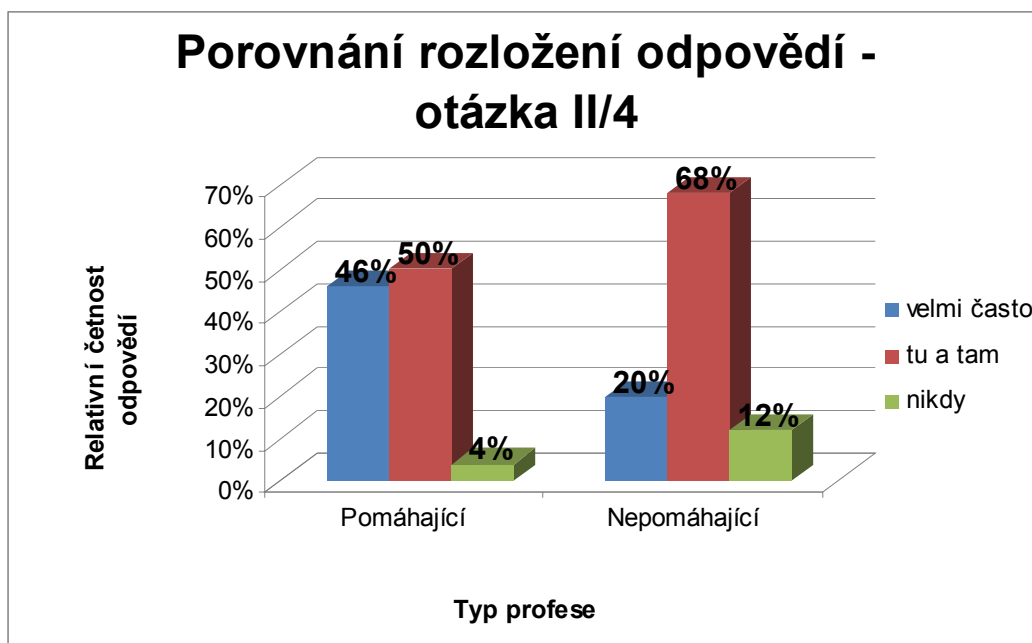
	Hodnota	p-value
Chi-Square	1,8692	0,3927
Fisherův exaktní test	0.0168	0.4402

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k tvrzení číslo 4

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	23	25	2	50
Nepomáhající	10	34	6	50
Celkem	33	59	8	100

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
46%	50%	4%	100%
20%	68%	12%	100%

Statistický test homogenity

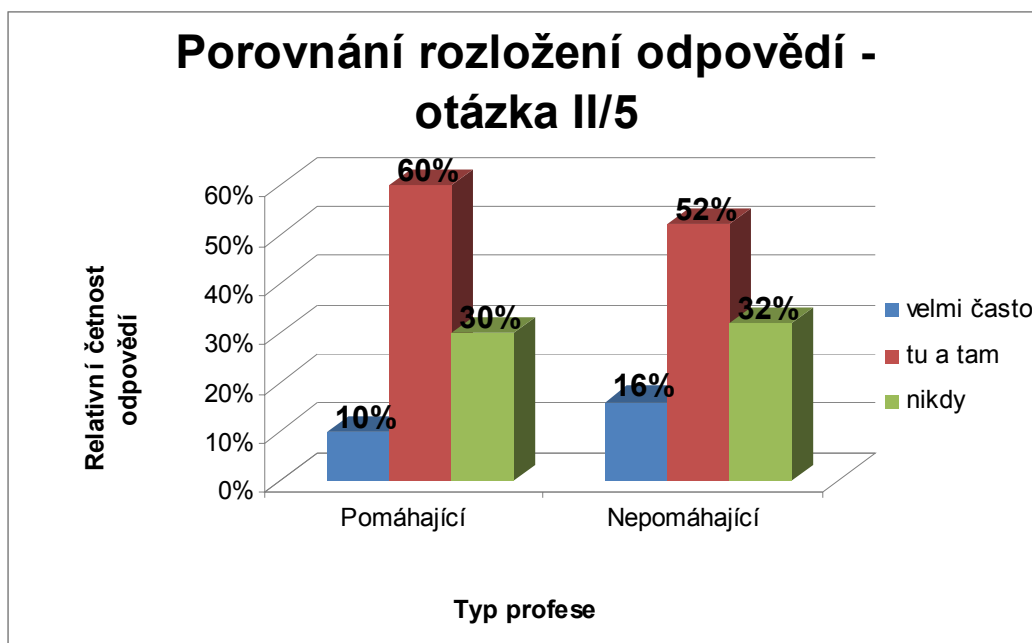
	Hodnota	p-value
Chi-Square	8,4941	0,0143
Fisherův exaktní test	7.779E-04	0.0161

Výsledek: Mezi skupinami je statisticky významný rozdíl

Tabulka a graf k tvrzení číslo 5

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	5	30	15	50
Nepomáhající	8	26	16	50
Celkem	13	56	31	100

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
10%	60%	30%	100%
16%	52%	32%	100%

Statistický test homogenity

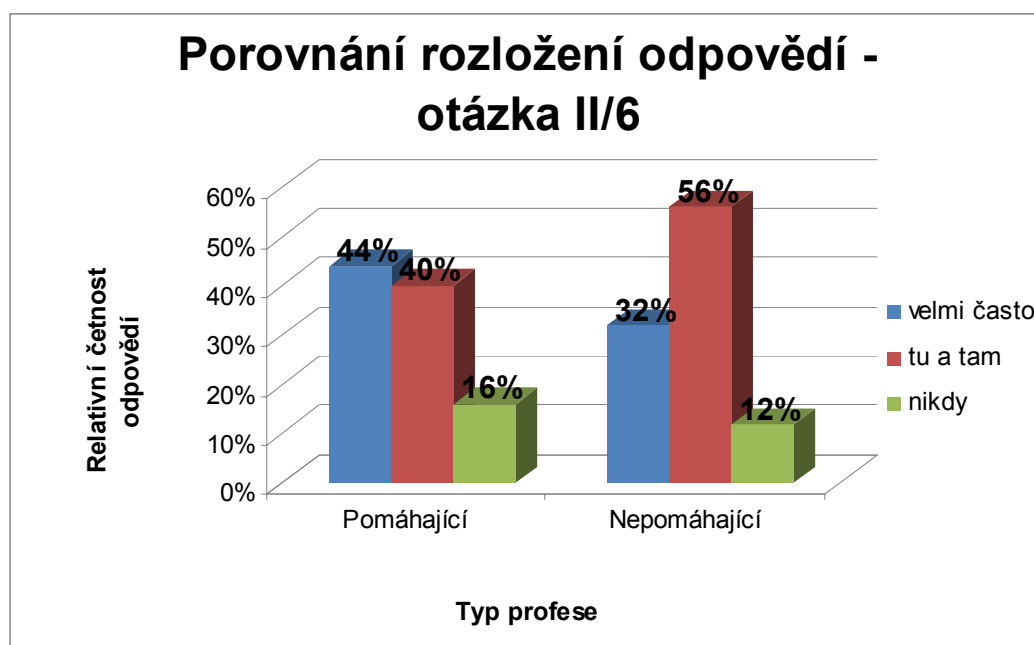
	Hodnota	p-value
Chi-Square	1,0103	0,6034
Fisherův exaktní test	0.0255	0.6114

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k tvrzení číslo 6

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	22	20	8	50
Nepomáhající	16	28	6	50
Celkem	38	48	14	100

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
44%	40%	16%	100%
32%	56%	12%	100%

Statistický test homogenity

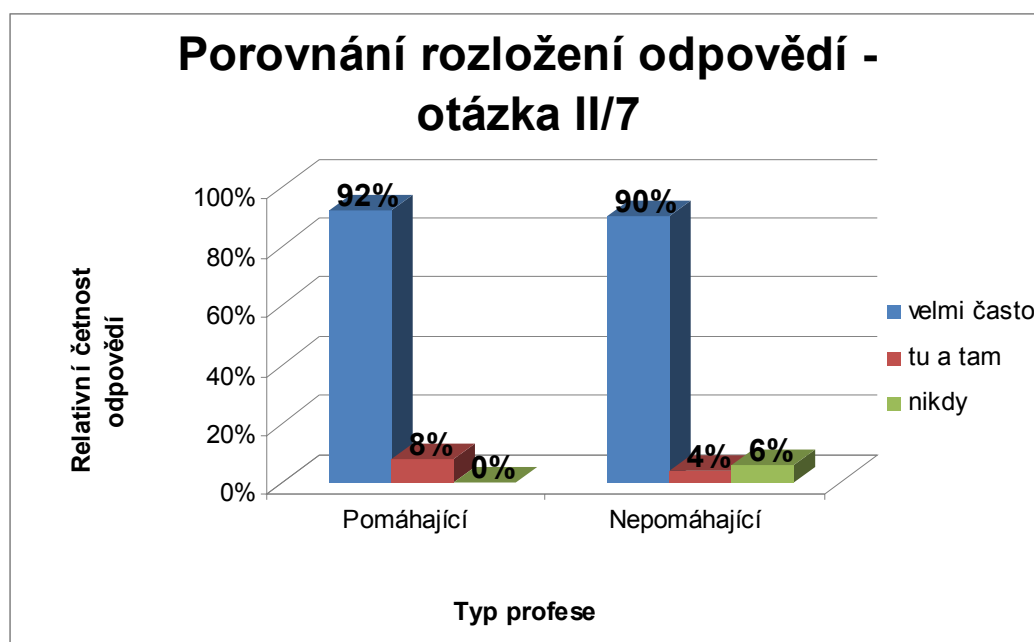
	Hodnota	p-value
Chi-Square	2,5664	0,2771
Fisherův exaktní test	0.0111	0.3177

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k tvrzení číslo 7

Typ profese	Četnost odpovědí			
	velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
Pomáhající	46	4	0	50
Nepomáhající	45	2	3	50
Celkem	91	6	3	100

Relativní četnost			
velmi často	tu a tam	nikdy	celkem
92%	8%	0%	100%
90%	4%	6%	100%

Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	3,6777	0,1590
Fisherův exaktní test	0.0305	0.1846

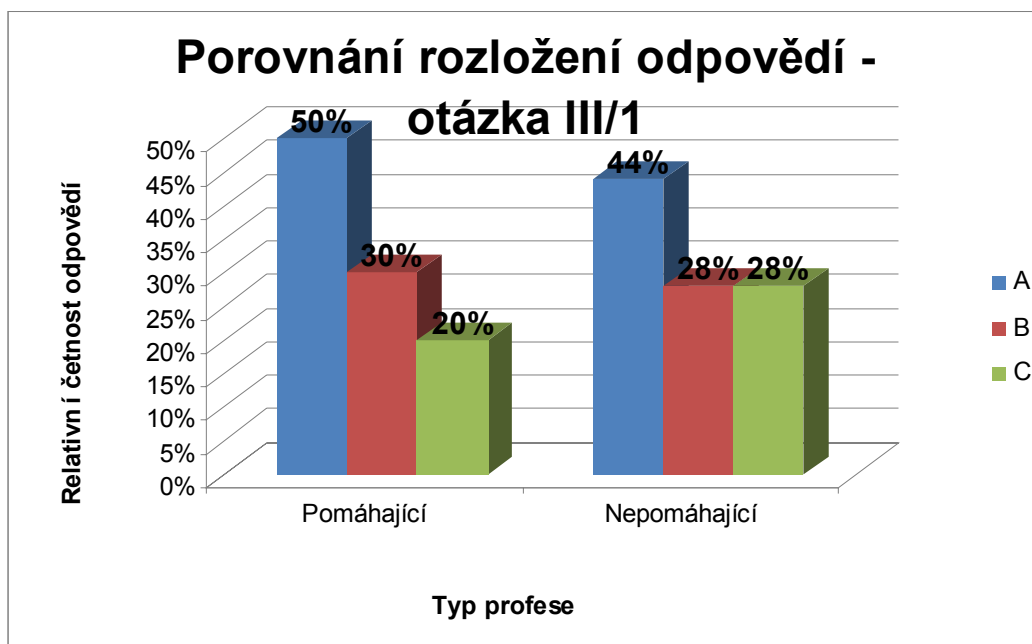
Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Příloha VI - Tabulky a grafy statistického zpracování – oddíl III

Tabulky a graf k otázce číslo 1

Typ profese	Četnost odpovědí			
	A	B	C	celkem
Pomáhající	25	15	10	50
Nepomáhající	22	14	14	50
Celkem	47	29	24	100

Relativní četnost			
A	B	C	celkem
50%	30%	20%	100%
44%	28%	28%	100%

Statistický test homogenity

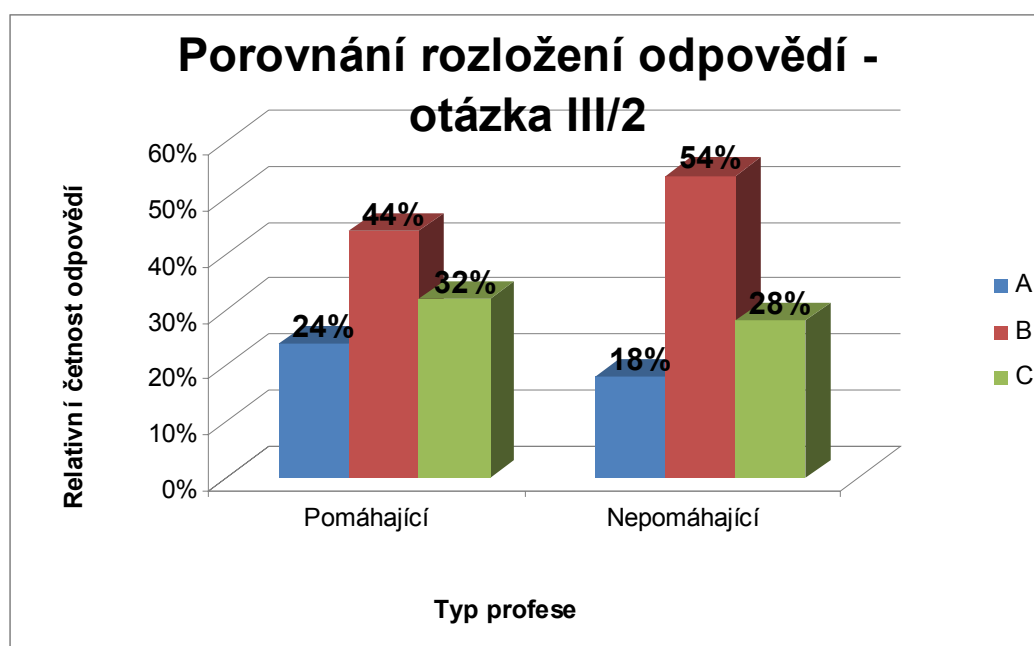
	Hodnota	p-value
Chi-Square	0,8926	0,6400
Fisherův exaktní test	0.0224	0.7060

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

Tabulky a graf k otázce číslo 2

Typ profese	Četnost odpovědí			
	A	B	C	celkem
Pomáhající	12	22	16	50
Nepomáhající	9	27	14	50
Celkem	21	49	30	100

Relativní četnost			
A	B	C	celkem
24%	44%	32%	100%
18%	54%	28%	100%

Statistický test homogenity

	Hodnota	p-value
Chi-Square	1,0721	0,5851
Fisherův exaktní test	0.0211	0.6086

Výsledek: Mezi skupinami není pozorován statisticky významný rozdíl

ABSTRAKT

ROSA, K. *Příprava studentů pro pomáhající profese a jejich naplňování života smyslem*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce L. Muchová.

Klíčová slova: smysl života, logoterapie, V. E. Frankl, hodnoty, existenciální frustrace, existenciální vakuum, vysokoškolský student, pomáhající profese

Práce se zabývá otázkou smysluplnosti života a rizikem existenciální frustrace ve skupině vysokoškolských studentů pomáhajících a nepomáhajících profesí. Teoretická část popisuje problematiku životního smyslu, logoterapii jako techniku zabývající se právě tímto fenoménem a definuje základní pojmy dané problematiky.

Praktická část obsahuje výzkum, ve kterém jsou pomocí standardizovaného dotazníku „Logo-test“ porovnávány dvě skupiny vysokoškolských studentů. Jednu skupinu tvoří studenti pomáhajících profesí a druhou tvoří studenti jiných (nepomáhajících) profesí.

ABSTRACT

Preparation of University Graduates for Helping Professions and Gaining Sense of Their Lives

Key words: a sense of the live, a logotherapy, a personality V. E. Frankl, the values, an existential frustration, an existential vacancy, an university graduate, a helping profession

A bachelor work is focused on a question of the sense of the live and the contingency of existential frustration in the group of the university graduates helping and unhelping professions. The theoretical part describes the sense of the live problems, logotherapy as a practise dealing with this phenomenon and it defines the basic terms of this problem.

The practise part contains research. There are compared the two groups of the university graduates through the standardized test named „Logo-test“. The one group is created of the helping professions university graduates and the other group is created of the unhelping professions students.